

Молода Україна

журнал української демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ 7-й.

ВЕРЕСЕНЬ — 1957

№. 40

Ціна 30 центів.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ :

П. Тичина — Розквітлий луг...; М. Ситник — Поезії; А. Легіт — поезії;
В. Сварог — Історія спростовує істмат; Є. Федоренко — Наші проблеми;
А. Галан — Несподівана стіна; І. Гончаренко — Дм. Донцов і українська на-
ціональна педагогіка; Сьомий З'їзд ОДУМ-у у США; Янка Купала і Укра-
їна; Г. Честертон — У погоні за власним капелюхом; Олександр Осипов —
Здрастуй, Марс!; Вісті з поневоленої батьківщини, хроніка, тощо.

“MOLODA UKRAINA” — 191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

Торонто

Нью Йорк

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM

191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko

Редагує Колегія в складі:

Я. Білінський, П. Гурський, Ю.
Мартинюк, Б. Олександрів (го-
ловний редактор), Є. Федоренко,
Н. Тусюк.

Адміністратор В. Павлюк.

Передплата на рік — 3 дол.
На два роки — 5 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St.
Sunshine, Victoria,
Australia.

В Бельгії:

Mr. H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Mr. Andriy Bondarenko
123 High St.
Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

У Франції:

Mr. W. Mirutenko
Court Digeau 155
Ostricourt (Nord), France

Post conto:

Lillie c/c 260791

У Німеччині:

Mr. I. Kornejtshuk
Muenchen, 54
Seehamer St. 13, Apt. 2,
Germany

Запорозжці пишуть листа
турецькому султанові.
Картина художника І. Репіна.

"Попіл Імперій" вийшов з друку

Стараннями Фундації ім. Юрія Клена, що заснувалася три роки тому в Торонті, вийшла в світ довгоочікувана читачами монументальна епопея Юрія Клена — "Попіл імперій", над якою поет працював останні роки свого життя. Цю появу завдячуємо українській будівельній спілці з Торонта Сейф-Вей Констракшен Ко. Лтд., яка пішла за світлими традиціями українських меценатів культури і щедро підтримала видавничі плани Фундації. Епопея "Попіл імперій" вийшла окремою книгою, як другий том повної збірки творів Юрія Клена, що складатиметься з семи томів.

"Попіл імперій" друкувано уривками в різних часописах ще за життя автора, і вже тоді літературна критика відзначала цей твір, як своєрідну "Іліяду" наших днів, що з надзвичайною силою філософського проникнення в суть зображуваних речей і явищ, з надзвичай-

ною мистецькою вправністю, показує українську дійсність в першій половині нашого сторіччя. З появою цієї епопеї в цілості наша література збагачується твором непроминальної мистецької та історичної вартости, твором того вищого ряду, до якого належать "Слово о полку Ігоревім", "Енеїда" та ще, може, "Мойсей" Франка. Не вважаючи за можливе в рамках інформативної нотатки рецензувати такого розмаху й об'єму твір, обмежимося ствердженням, що Фундація ім. Юрія Клена та будівельна спілка Сейф-Вей спричинилися у найліпший із можливих способів до гідного відзначення десятиї річниці з дня смерті великого українського поета, що здійснилося в жовтні цього року. "Попіл імперій" виданий дбайливо на гарному папері, чітким друком, в естетично оформленій твердій полотняній оправі, за редакцією Є. Маланюка. Ціна — 3.65 дол.

Однострій Юного ОДУМ-у

Нижче подаємо опис однострою для юнацьких відділів ОДУМ-у, запроектований Виховною Радою і затверджений Центральним Комітетом ОДУМ-у. Це легальний і одинокий однострій Юного ОДУМ-у. Однострій дозволяється носити лише під час сходин, спільних прогулянок, національних свят, літніх таборів та за розпорядженням виховника.

Ц. К. ОДУМ-у

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ОДНОСТРОЮ

Дівчатка:

1. Голубий (гранатовий) барет. На бареті відзнака Юного ОДУМ-у. В час таборового постою може бути білий капелюшок.

2. Блузка — захисного кольору (матеріал хакі, по англ. khaki). Влітку блузка білого кольору з матеріалу, який добре надавався б до прання. Комірць спортивного крою. Рукави короткі. На рукаві, з лівого боку, відзнака Юного ОДУМ-у.

3. Спідничка — синього (гранатового) кольору, вшита із 7 клинів (4 спереду і три ззаду). Матеріал — легка вовна. По боках дві кишені, впущені всередину. Пояс того самого кольору. Спідничка не мусить

бути довгою, приблизно 35 см (14 інчів) від землі.

4. Шкарпетки — синього (гранатового) кольору.

5. Півчеревики — бронзового кольору, з шнурівками й на низьких каблучках.

6. Краватка. З шовку синього (волошкового) кольору.

Хлопчики:

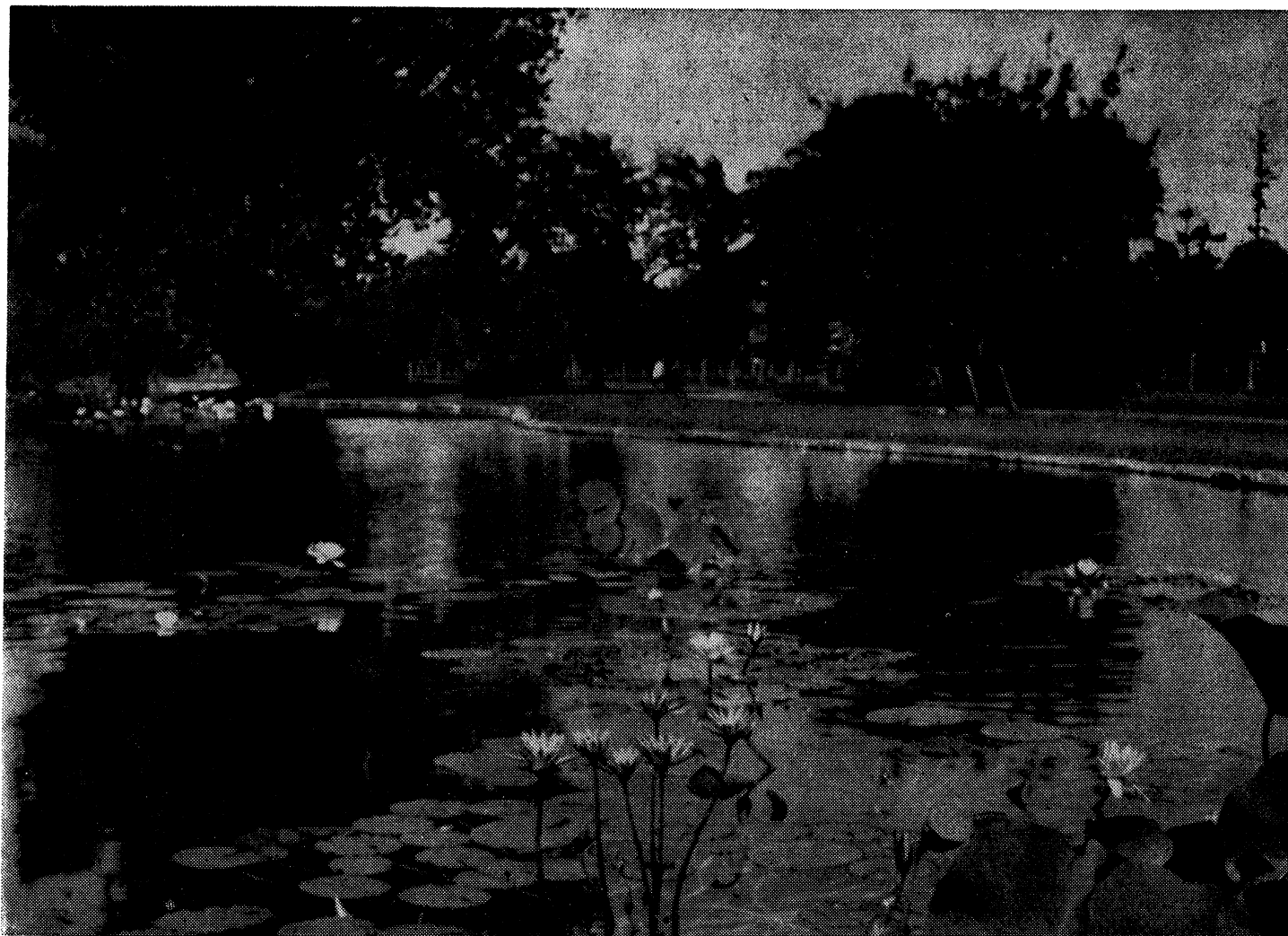
1. Гранатового кольору мазепинка, на якій відзнака Юного ОДУМ-у. (У звичайних пілотах врізати трохи крила і буде добре).

2. Сорочка — захисного кольору, військового крою, з відкладним коміром. Комірць повинен заціпатися під шиєю і надаватися до відкладання. На сорочці по дві кишені вгорі (так само й в дівчаток) з гудзиками. На лівому рукаві — відзнака Юного ОДУМ-у. Літом може бути сорочка того самого кольору, тільки з короткими рукавами.

3. Штани — довгі (влітку можуть бути короткі) синього (гранатового) кольору.

4. Черевики. Взимку шкіряні черевики бронзового кольору, а влітку півчеревики з шнурівками на низькому каблучку.

Такий самий стрій може бути і для виховника.

П. Тичина

КВІТЧАСТИЙ ЛУГ . . .

Квітчастий луг і дощик золотий,
А в далині, мов акварелі, —
Примружились гаї, замислились оселі...
 Ах, серце, пий!
Повітря — мов прив'ялий трюнок.
Це рання осінь шле цілунок
Такий чудовий та сумний.
Стою я сам посеред нив чужих,
Немов покинута офіра.
І слухає мій сум природа. Люба. Щира.

 Крізь плач, крізь сміх.
Вона сама — царівна мила —
Не раз свій смуток хоронила
В самій собі, в піснях своїх.

Стаю. Молюсь. Так тихо-тихо скрізь, —
Мов перед образом Мадонни.
Лиш від осель пливуть тужні, обнявшись, дзвони, —
 Узори сліз.

Лише з над хмар часом прилине
Прощання з літом журавлине —
Погасле, як грезет із риз...
Гей, над дорогою стоїть верба,
Дзвінкі дощові струни ловить,
Все вітами хитає, наче сумно мовить:

 Журба, журба...
Отак роки, отак без краю
На струнах вічності перебираю
Я, одинокая верба.

МИХ. СИТНИК

ДРУГОВІ

П. ВОЛИНЯКОВІ

Не дивуйсь, що вірші кострубаті,
Часом без початку і кінця.
Я пишу їх, друже, за верстатом,
Списаним огризком олівця.

Крадучи оплачені хвилини,
З ризиком деталі попсувати,
Я під гуркіт клятої машини
Витискаю із душі слова.

На папері, що у плямах смальцю —
Мало місця для мого тепла,
Там і кров від раненого пальця,
Краплі поту із мого чола.

Та однак ще трохи вистачає
Місця на зім'ятім папірці.
Від любови і журби за краєм
Папірець тремтить в моїй руці.

І дивлюсь я знову на годинник —
Чорна стрілка ніби приросла,
Що їй до того, що людина
Рветься до весіннього тепла? —

На повітря, на траву, на стрічі
І, можливо, на любов якусь,
Чи на постіль, щоб у сні, хоч ніччю,
Ще раз вийти на Дніпро-ріку.

Треба бути надзвичайно пильним,
Задубівши при станку, як пень,
Або треба бути божевільним,
Хоч принаймні сім годин на день.

Правда, будеш ситим і обутим
(Хто там нарікає на життя?),
Можна легко і про край забути,
Як у тебе дикі почуття.

...Різні бланки у моїх кишнях,
Списані віршами на ходу —
Крадених хвилин моє натхнення,
Видихане в заводським чаду,

Понесу в кімнату — домовину,
Там, можливо, дороблю вірша,
А за ті хвилини, що я винен —
Хай моя розплатиться душа.

Вересень 1957

НА ГОРОДІ

Ми на городі. Плетиво квасоль
На тичках із усохлими стручками.
Над нами хмари чорна парасоль,
Розкрита невидимими руками.

Зелені стріли вистиглих цибуль,
Дугасті кабачки, капуста синя...
Спинились ми, де льону мокрий кущ
Схилюсь на жовту купу гарбузиння.

До кого ти всміхнулася: до квасоль,
А чи до льону — я не знаю й досі,
Бо сонце впало на твоє волосся,
Пробивши хмари чорну парасоль.

1952

ЛЮБОВ

Вітер тріпоче афішею,
Гіллям по вікнах шкребе.
Холодно... Чим же потішу я,
Чим же зігрію тебе?

В мене ж ні авта, ні "гавзу",
В мене ж... (Нахмурилась, зла).
Що ж ти? Коканая... (Павза).
Що ж ти, хоро... (Пішла).

Знову я сам. Веселішаю,
Чорт зна чого, регочу.
Вітер тріпоче афішею,
Гасить зорю, мов свічу.

1953

А. ЛЕГІТ

ВЕСНЯНИЙ СОНЕТ

Виходь у гай! Там білий сніг
розтанув,
Там розцвітають проліски і ряс.
Відчуй природи радісний контраст,
Співай весні хвалебний гімн —
"Осанна!"

А я не вийду. Небо олив'яне
Дощем тут цідить на асфальту пласт,
І не спаде з душі зими баласт,
Як за вікно заплакане погляну.

Над зшитком нахилилась голова,
Приходить муза, наче нежива,
Велить жалі ці на папері класти.

І от сонет — слова, одні слова,
Як і весна без пролісків і ряс,
Як і життя похмуре без контрасту.

Лондон, 1957

ЛЮБОВ

Щастя в світі нема без святої
любви:

День ясний — ніби ніч, воля —
наче острог,

Де любов — цвіт душі, де любов —
голос крові,

Де любов, там і Бог.

Землю-матір люби, як Антей той
у міті,

Сонце в небі сяє, що нам радість
несе,

Рідних й друзів своїх і край всі
на світі,

Та свій край над усе.

Бо священна любов — вічно сила
велика,

Це ж бо світлість думок, серця
в грудях биття,

Що і смерть подола. Бог любити
нас кликав,

Бо любов — це життя.

Лондон, 1956

* * *

Положив голівку на паркан
Соняшник, і дивиться на вулицю:
Клен з любов'ю до берези тулиться,
Обніма гіллям за білий стан.

Задається, гордо трясучи
Стиглим цвітом, що звиса
серезками,

Ніби хлопець новою мережкою —
На одній із кращик сорочин.

А береза блідне і соромиться,
Дивлячись у небо спідтишка,
Де нагнулось райдуги коромисло,
Мов благословляюча рука.

1957

НА ЗОРІ ЮНИХ ЛІТ

На зорі, на зорі юних літ
Голубиним крилом зашуміла
Нам дорога в життя біла-біла,
Фантастичним здавався увесь світ.
На зорі, на зорі юних літ,
У Надросся блакитнім тумані
Ой, зарані судилось, зарані
Лити сльози на сірий граніт!
Скільки раз зацвітав вишень цвіт
Й осипався на тиху алею,
Де лежиш ти, накрита землею,
На зорі, на зорі юних літ.

Лондон, 1956

* * *

Пригадалось соняшне літо
У цвітінні рум'янку і м'яті.
І хотілось до сонця летіти,
І хотілось щось ніжне казати.
Ми зривали червоні суніці
На узліссі, де листя зелене,
Про любов щебетали нам птиці,
Про любов шелестіли нам клени.
Ми зривали суніці червоні
У долині, залитій промінням...
Я не знав під сердець передзвони,
Що кохання те — довге терпіння.

Лондон, 1956

* * *

Коли повернешся? — Не знаю.
Тебе чекатиму я. Жди.
Велись дими над небокраєм.
І ми розстались назавжди.
А чи я знав у час той лютий,
Що означа розлука? — Ні!
І от тебе не досягнути,
Немов зорі в височині.
І от тепер ти, як Пречиста,
Благословенна, скорбна ти,
Світи, як зірка промениста,
В блакитнім спомині світи!

Лондон, 1957

В. СВАРОГ

ІСТОРІЯ СПРОСТОВУЄ ІСТМАТ

У грандіозній драмі світової історії на сцену виходили народи за народами, суспільства за суспільствами, культури за культурами. Держави народжувались, розквітали, старішали, вмирали. Людські маси працювали, будували, боролися, страждали...

Чи є якийсь сенс у цих численних історичних трагедіях? Чи існують певні закони історії? Чи є в ній вихідна лінія неухильного розвитку? Чи можна передбачити, куди йде людство?

Ще від античних часів, від Арістотеля, Платона, Фукідіда, над цими проблемами думали видатні філософи, історіософи і соціологи всіх епох і цивілізацій. Назву лише найвідоміших — Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, Ф. Вольтер, Боскюе, Гердер, де-Местр, "утопічні соціалісти", насамперед Фур'є і Сен-Сімон, Кант, Шеллінг, Гегель, засновник соціології Огюст Конт та його численні послідовники, і, нарешті, винахідник "історичного матеріалізму" (істмату) К. Маркс.

У першій половині 20-го сторіччя К. Лямпрехт упровадив в історичну науку соціальну психологію. О. Шпенглер, автор книги "Занепад Заходу", відродив теорію циклів в історії, вперше сформульовану ще античними мислителями. Інші історики намагалися усунути з історичної науки різні упередження та забобони. Згодом історики усвідомили, що пристрасть до самих лише фактів позбавляє історичну науку характеру студіювання людського життя, що тільки економічна, або тільки політична історія чи інші окремі аспекти історіографії не дають можливості створити єдину картину різних культур, народів і цивілізацій.

Ще Г. Бокл, вивчаючи вплив матеріального світу на історію, відзначив, що "розвиток європейської цивілізації характеризується зменшенням впливу фізичних законів і збільшенням впливу ментальних законів".

І Шпенглер, і відомий сучасний історик А. Тойнбі поставили собі завданням, вивчаючи піднесення й занепад цивілізацій, синтезувати чинники, які досі вважались за другорядні деталі, наприклад: психологічні, релігійні, традиційні почуття тощо.

Одночасно з намаганням знайти рушійні сили історичних процесів, багато теоретиків пропонувало різні способи організувати людство на раціональніших, чи то філософських, чи то соціалістичних, засадах. Платон пропонував свій план ідеальної держави; Т. Мор написав книгу про державу на фантастичному острові Утопія; Кампанелла вичарував "Місто сонця", кероване "Станом мудреців". Свої рецепти соціально справедливого суспільства створили Фур'є, Овен, Сен-Сімон, Л. Блан і т. д. аж до недавніх різновидностей соціалізму.

Карл Маркс, використавши мислі попередніх соціологів та більш-менш довільним способом

скомбінувавши їх, запровадив у розуміння суспільства на місце елементу людської довільності елемент природної необхідності. Коротко це можна сформулювати так:

З надбанням нових виробничих сил люди змінюють і свій спосіб виробництва, а зі зміною способу виробництва вони змінюють і всі свої суспільні відносини. Ручний млин породжує суспільство феодальних владарів, а паровий млин — суспільство промислових капіталістів. Але ті самі люди, які формують соціальні взаємини, відповідно до свого способу виробництва, формують також і всі принципи, ідеї, категорії, відповідно до своїх соціальних відносин. Розглядаючи весь процес історії як процес діалектичний, у якому кожна стадія з самого початку несе в собі заперечення самої себе, Маркс твердить, що на зміну капіталізму має неминуче прийти соціалізм. Ця марксова теорія, маючи науко-подібний, хоч і спрощений характер, завоювала йому багато прихильників.

Марксові послідовники, застосовуючи його методу, часто давали такі безглузді "пояснення", що сам Маркс зробив своє знамените признание: "Сам я не марксист". Енгельс у листі до Ю. Блоха заявив: "Якщо хтось перевертає наші твердження в тому розумінні, що економічний фактор є єдиний визначальний фактор, то він обертає ці твердження на абстрактну порожню фразу... Між усіма факторами існує взаємодія". Як відомо, російські марксистки ігнорували ці зауваження, але й самі Маркс і Енгельс, "загострюючи" свою доктрину, не дуже признавалися в своїх помилках.

**

Найочевиднішим доказом того, що ми не можемо робити історичних узагальнень і передбачень з достатньою науковою певністю та точністю, є те, що ми не можемо ізолювати, виміряти та вкласти в схему ту безліч чинників, які визначають історію. Раса, природне оточення, вплив чи натиск навколишніх культур, технологічні винаходи й відкриття, геній великих лідерів, економічні, політичні, релігійні інституції — складна, тривала взаємодія цих та інших факторів не піддається жодному точному облікові та контрольованому експериментові. Розгляданий окремо навіть, здавалося б, випадковий, чинник може мати вигляд вирішального.

Історія переповнена дрібними подіями, що мали величезні наслідки. Жменька авантюристів на чолі з Кортесом знищила високо розвинену ацтекську цивілізацію, що в деяких аспектах переважала європейську. Римська імперія була фатально послаблена жакливими пошестями. Це два приклади з тисяч.

Звичайно, причини йдуть далеко глибше, ніж найближчі окремі події, що зрушили лавіну дальших подій. Але, чим глибше ми йдемо, тим біль-

ше ми знаходимо причинових розгалужень, випадковості та непередбаченості доводиться наголошувати тому, що дослідники схильні зводити взаємодію багатьох сил до дії єдиної сили, наприклад, раси, оточення або економіки. Якщо бажання мати для історії прості закони є цілком природне, згідно з старою думкою, що "природа любить простоту", то "знайдені" досі закони свідчать тільки про те, що люди люблять простоту, але в дійсності її ще не знайшли.

Так, як консервативні ділячі покликаються на непорушні закони постачання й попиту, щоб першими їх зламати, так і марксистки винайшли "залізні закони" історії та неминучих наслідків, щоб використати ці "закони" у власних інтересах та виправдати ними люте нищення своїх супротивників.

Як уже було сказано вище, об'єктивний історик мусить брати на увагу великий комплекс факторів — фізичних, біологічних, психологічних, економічних, культурних, у тому числі й фактор людської волі — розуму й характеру, ідей і ідеалів. "Спіритуйльні" сили є очевидними універсальними силами. Навіть детерміністам доводиться рахуватися з силою віри і переконань, священних традицій, старих і нових ідей, великих лідерів (які нерідко забарвлюють цілу добу). Навіть фаталісти й детерміністи раз-у-раз говорять, що в минулому багато що могло б бути інакше, що люди зробили "неправильний вибір".

Визнаючи велику силу знання, расії, ідеалізму та свідомих прагнень, ми мусимо визнати також ще більшу силу інерції, невігластва, глупоти, егоїзму, жадоби та ірраціональності.

**

В статті "Наша епоха в історії людства", бажаючи в загальних рисах охарактеризувати кардинальні турботи нашої доби, я, будиши обмежений розмірами журнального матеріалу, міг накреслити лише схематичну, а тому далеко не повну картину проблематики нашого часу. В майбутньому мені доведеться щоразу вертатися до окремих тверджень першої статті та розширювати їх.

Навіть людині, лише поверхово знайомій з історією, очевидно, що розвиток різних форм цивілізації супроводжувався ускладненням соціальної структури суспільств, а в міру цього й розвитком щоразу складніших антагонізмів між їх окремими групами.

Ці суперечності інтересів виникали й продовжують виникати поміж економічними, політичними, національними, релігійними та іншими соціальними групами. Назрівання антагонізмів приводить до боротьби, яка може мати своєю метою або опанування чи знищення інших середовищ, або ж самоутвердження, визволення від гніту чи визиску.

Боротьба інтересів між економічними групами — рабовласниками й рабами, підприємцями й робітниками — далеко не вичерпує всієї різноманітності форм суспільних антагонізмів, при чому не завжди характерні інтереси якоїсь групи збігаються з основними ознаками цієї групи.

Економічні інтереси можуть стимулювати й неекономічні в своїй основі соціальні групи, напр., національні, релігійні та всякого роду ідеологічні (скажімо, монархічні, республіканські тощо). З другої сторони, економічні групи можуть у певних ситуаціях керуватися не самими лише економічними інтересами, а й іншими, напр., національними, політичними, релігійними і т. д.

Жінки не становлять єдиної економічної групи, але можуть боротися за інтереси своєї статі (політичні, економічні). Те ж можна сказати про національні меншості й колоніальні народи.

Нерідко представники якоїсь економічної групи можуть діяти начебто всупереч інтересам своєї групи, відомо, наприклад, що до революції большевицьке підпілля одержувало гроші від російських фабрикантів-мільйонерів. Дуже часто люди, приналежні до, здавалося б, антагоністичних соціальних груп, об'єднуються для досягнення спільної мети.

З вищесказаного ясно, що марксистський історичний матеріалізм не має расії, коли твердить, що в основі історії лежить боротьба лише класових, тобто суто економічних інтересів, яка виникає й загострюється в міру розвитку виробничих сил певного суспільства. Насамперед, жодна економічна група (класа) не є чітко організованим організмом з "замкнутими кордонами". Сам Маркс раз-у-раз плутається у визначеннях клас.

Тепер виникають такі питання: чи справді закон розвитку виробничих сил є перманентним законом історичного поступу? Від яких чинників залежить розвиток виробничих сил? Які відповіді може дати на ці запитання історія?

Ще на світанку історії дикуни практикували людодіство, але ні канібали, ні їх двоногий "харч" не належали до різних клас. Рабство розвивалося переважно у осілих та хліборобських народів, але було й у кочовиків. Натуральне господарство знало інститут рабства, але мало його й господарство, основане на торгівлі й обміні. Римська економіка зберігала натуральний характер навіть у добу лятифундій, де працювали сотні рабів. У південних штатах Америки рабство дожило до часу капіталізму.

З другої сторони, були народи, країни й племена, які досягли значного промислового розвитку, але ніколи не мали у себе рабства. Це свідчить про те, що немає зв'язку між певним ступенем поділу праці, характером кооперації чи конкретною формою виробництва й обміну — з однієї сторони, та появою чи збереженням рабовласництва — з другої.

Інститут кріпацтва теж зустрічається у різних народів на різних етапах варварства й цивілізації. Бачимо його і в канібальських племен Нової Зеландії, і в фараонівському Єгипті, і в феодальній Європі. В різних країнах Європи воно або зберігається, або зникає без усякого очевидного зв'язку з рівнем їх економічного розвитку. З другої сторони, іноді рабство, кріпацтво й вільна праця співіснують нерідко в таких співвідношеннях, що трудно навіть сказати, яка саме форма праці є па-

нівною. Хіба не характерна саме ця ситуація для комуністичного СССР та фашистської Німеччини?

Отже, можна сказати, що не існує якоїсь конкретної форми класового підкорення, яка б відповідала певному ступеневі економічного розвитку. Немає простого й єдиного закону еволюції, зокрема такого, який був би зв'язаний з процесом розвитку виробничих сил суспільства, які самі є наслідком інших соціальних явищ.

До марксистських вигадок треба записати й твердження про те, що всяке суспільство на протязі свого розвитку мусить пройти через певні форми класового панування, які змінюють одна одну в якомусь закономірному, мало не хронологічному порядку.

Немає певного зв'язку між якоюсь стадією економічного розвитку та тією чи іншою політичною структурою суспільства. Звідси випливає те, що стан виробничих сил, тобто рівень технічного прогресу та його перспективи, ні в якій мірі не зумовлює політичних взаємин, тобто певної організації структури суспільства.

Якби політична структура, будучи неминучим наслідком технічного прогресу, була, принаймні протягом якогось часу, прогресивною у відношенні до попереднього стану, то в історії не було б випадків деградації суспільств і культур та занепаду виробничих сил.

Найкращим спростуванням тверджень істмату є вже те, що в советській імперії в епоху атомної технології існує політична система олігархії, тобто політичне й економічне панування невеликої групи "вождів", які за допомогою терору й спираючись на куплену різними привілеями відносно вузьку верству населення — "партію" — перетворили маси на своїх кріпаків.

Французький філософ Гізо сказав, що в історії трудно знайти якусь логіку. Тобто, логіку прямолінійну. Можливо, що в історії діє не одна логіка, а цілий ряд логік, які можуть протиставитись і суперечити одна одній. Істотну роль при цьому відіграє різноманітність інтересів, обмеженість можливостей та складність системи соціальних антагонізмів, які можуть вести одних до піднесення, а інших до занепаду.

Війни, якими переповнена історія, відбувалися не між класами. Економічні інтереси тих чи інших груп часто відігравали лише епізодичну роль. Різні завойовники не керувалися якимись класовими інтересами. Інститут рабства виник в результаті причин, які не мали нічого спільного з "класовою боротьбою".

Війни призводили до зубожіння й здичавіння, до виснаження й занепаду цивілізацій, до знищення цілих народів. До подібних наслідків нерідко вели й релігійні конфлікти. Згадаймо, наприклад, які тяжкі наслідки потягнуло за собою для господарського життя Франції скасування Нантського едикту про віротерпимість за Людовика 14-го.

До занепаду суспільства приводять і внутрішні соціальні й політичні конфлікти, економічний гніт, егоїзм маєтних верств, захланність керівно-

го середовища. Антична Еллада занепала в результаті саме таких конфліктів — безнастанної соціальної й політичної боротьби в її окремих республіках та міжусобиць. Ще безприкладний в історії занепад величезної держави — Римської імперії.

Занепад Риму був одночасно матеріальний і моральний. Панування деспотів-імператорів, що часто спиралися на люмпен-пролетаріят, призвело до того, щоб господарство всієї країни занепало, всі класи суспільства зубожіли. В колоніях почалися повстання. З усіх боків почав тиснути варварський світ.

Рим перестав бути Римом. Колишня нація воїнів гинула від того, що в неї не було більше воїнів. Римська молодь не хотіла служити в армії та навмисне завдавала собі ран. Імператор Веспасіян звільнив від військової служби італійську молодь і його армія складалася з найманих варварів, які, часто не одержуючи плати, не хотіли захищати Рим від своїх земляків.

Моральний занепад Риму в останні часи його історії був надзвичайним. Панували жорстокість, брутальність, розбещеність і в парі з цим сервілізм, байдужість до державних справ, поширення містицизму та якихось дивних культів і забобів. Люди втрачали смак до життя. Дітородження катастрофічно впало. Країна порожніла. Колись могутня імперія вмирала жалюгідною, потворною смертю.

Головна причина падіння Риму полягає, безперечно, в корупції і деспотії її імператорів, які, паралізуючи все соціальне життя, гноблячи всі елементи суспільства, руйнуючи добробут країни, розбещуючи народ культом брутальної сили, — виснажили й отруїли соціальний організм. Вони знищили провідну верству держави, зубожіли середню класу, вбили дух підприємливості, насадили зневагу до праці.

Падіння Римської імперії, однак, не стало вихідним пунктом кращої ери. Історія не знає закону "неминучого" прогресу. Якщо в першій половині Середньовіччя можна знайти щось подібне на поступ при збереженні деяких форм римського життя, то в багатьох галузях відбувся величезний регрес.

Варвари були ще брутальніші й жорстокіші, ніж римляни. Особливо багата на потворні злочини епоха Меровінгів. Протягом сотень років Європа перебувала в мороці; люди, здавалось, верталися до напівдикого стану.

Не бажаючи втомлювати читача історичними ремінісценціями, я не буду згадувати все, що відбулось на історичній сцені згодом — зокрема крах російського царизму. Між іншим, комуністи з їх марксистською доктриною прийшли на зміну царизмові всупереч пророкуванням самого Маркса, який чекав "пролетарської революції" насамперед у Німеччині й Англії. Це одне з багатьох марксових пророцтв, які не здійснилися.

З приводу марксистського істмату Віліям Генрі Чемберлін сказав:

"Марксова метода історичного матеріалізму не зуміла пояснити очевидні різниці між народами, які перебувають на тій самій стадії економічного розвитку. Вона залишає поза увагою такі потужні чинники, як раса, релігія і національність. Вона не рахується з величезним значенням людської індивідуальності. Сумнівно, щоб можна було правильно зрозуміти бодай одну історичну подію в світлі марксової теорії".

Історичний досвід взагалі показав фундаментальну помилковість багатьох теорій і передбачень Маркса. Економісти вже спростували його теорію вартости й надвартости. "Пролетарські революції" в тих країнах, де він їх чекав, не відбулися. Сідней Гук, сам комуніст, писав: "Якщо можна буде успішно заперечити факти класової боротьби, вся теоретична структура Маркса завалиться".

Капіталістична система пішла зовсім іншим шляхом, ніж той, що його передбачав Маркс. Замість щоразу більшого зубоження робітництва, з'явилися сильні робітничі спілки та урядові заходи, які обмежили експеси капіталістичної конкуренції та підприємництва.

Тим часом у тій країні, де до влади прийшли послідовники Маркса, виникла величезна поліційна диктатура, що не тільки позбавила народи всяких політичних прав, але й закабалила їх економічно. Озброєна атомною бомбою, ця диктатура не раз проголошувала свою кінцеву мету — поширення своєї влади на весь світ. Головна її зброя в цьому поході — безпринципова демагогія, за допомогою якої вона хоче використати в своїх інтересах маси робітництва західнього світу та народи Азії і Африки.

**
*

Дві світові війни та жахи тоталітарних диктатур викликали у багатьох мислителів сумнів у тому, що людство йде та взагалі здатне йти шляхом прогресу. Науково-технічний прогрес не наблизив світ до здійснення гуманітарних ідеалів. Чого ж можна чекати від майбутнього?

"Страшна дивовижність увійшла в наше життя" — писав Герберт Велз. Навіть після першої світової війни, коли він писав, що віднині історія є перегонами між освітою і катастрофою, багато людей були певні того, що освіта переможе. Після того Велз, переконаний оптиміст, який провів довге життя в захоплених міркуваннях про "порядок речей майбутнього", помер у переконанні, що від майбутнього немає чого чекати, крім катастрофи.

Проф. Г. Мюллер у книзі "Користь минулого" говорить: "В цей час, коли я пишу, нам доводиться жити в двох світах, обох більш або менш застарілих. Жодна сторона не вірить серйозно в доктрину коекзистенції, яка є єдиною надією на мир... Не дуже я вірю і в рятувальну силу історичного знання. Історія вчить одному — зауважив Гегель, — що люди ніколи не вчилися від неї нічого, принаймні їх знання не захистило їх від давнього ворога. Хоч учені часто були сліпі, прості люди завжди бачили цього ворога, який є его-

їзм — егоїзм націй і осіб. Спільники його — одвічні сили невігластва й глупоти, жадоба й заздрощі, страх і ненависть. Сьогодні, ці сили такі ж активні, як і будь-коли, але озброєні ще потужніше.

А проте, поскільки ми живемо, мусимо покладати свої надії на освіту, як наш єдиний шанс... Знання минулого неухильно містить у собі вказівку про майбутнє. Наше розуміння недавніх подій дає нам здогадки про їх можливі наслідки, наша інтерпретація далекого минулого забарвлена мислями про те, яким може бути майбутнє і якого майбутнього ми хотіли б. Намагання бути об'єктивним, нав'язати свої надії й прагнення до доступного нам знання тим самим є розрахунком на поширення освіти й культури в людстві".

Оцінюючи перспективи західнього світу, цей же автор пише: "Знайомі приспиви про його крах все таки не можуть затьмити факту його надзвичайної творчої сили. Він підтримував високий рівень творчої активності протягом значно довшого періоду часу, ніж попередні суспільства, які швидко видихались... Західня людина вирушила в безконечні "пригоди ідей" і застосувала ці ідеї в своїй праці. Наш світ розвивався, не зважаючи на тривалі конфлікти та дисгармонію, від яких він терпів. Ще від початку Середньовіччя Європа знала кризи — симптоми, що їх спеціалісти визначили як "катастрофи".

Тому я мушу підкреслити насамперед, у загальних рисах, нашу безнастанну потребу в "пригодницькому дусі", ототожнюючи його з духом самокритики, гуманізму, лібералізму, раціоналізму, науковим духом, ідеалами свободи, індивідуалізму та "відкритого суспільства". В світі діяння найбільшою загрозою є індивідуальний і національний егоїзм та своєкорисливість. У світі мислі нашими головними ворогами є різні форми тоталітаризму, авторитарности та ірраціоналізму".

"Головна вартість демократії — говорить Карл Беккер — отже й єдина рація плекання її полягає в тому, що вона, не зважаючи на всі її дефекти, і досі ще створює найсприятливіші умови для підтримання гідності людини та додержання основних законів моралі, яку Паскаль визначив, як бажання думати добре".

Хоч свобода мислі і політичного життя завжди завдавала суспільствам багато турбот, але жодне з них ще не померло від цих турбот. Помираючи суспільства скорше відзначалися авторитарністю і деспотизмом. Найутішнішою рисою західнього світу є те, що він в особі передових мислителів, не тільки бачить свої недуги, але й бореться проти них.

Західня цивілізація дала світові багато високих ідей, гуманітарних діячів та гарної праці, вона дала кращі можливості земного життя масам людей, які в минулому могли сподіватися тільки на потойбічне життя. Ця цивілізація ще не зжила себе й вона здібна до дальшого розвитку. Але її майбутнє залежить від сучасних людей, від їх уміння й бажання мислити і діяти.

Є. ФЕДОРЕНКО
Голова ЦК ОДУМ-у

НАШІ ПРОБЛЕМИ

(З виступу на зустрічі членів ОДУМ-у, СУЖЕРО й ДОБРУС-у, 4 серпня ц. р.)

Я хочу зупинити увагу присутніх на проблемах нашої молоді, як у вільному світі, так і на поневоленій батьківщині.

Одним із організаторів сьогоднішньої зустрічі, як ми знаємо, є організована демократична українська молодь — члени Об'єднання Демократичної Української Молоді. ОДУМ — це організація молодих демократів, школа суспільного виховання всебічного, синтетичного напрямку, виховання індивідумів шляхом обміну думок, змагань ідей і якостей в дусі сьогоднішніх вимог. Це об'єднання поставило за свою мету виховати нову людину в національному й демократичному дусі, базуючись на синтезі кращих надбань української духовості.

ОДУМ — досить молода організація, створена щойно в 1950 році з ініціативи тієї нашої молоді, яка підчас другої світової війни вирвалася з царства московського комунізму. Членами нашої організації є молодь з усіх українських земель, але ми говоритимемо тут про молодь, яка знала советську дійсність, бо вона у великій мірі віддзеркалює становище української молоді, що перебуває тепер на поневоленій батьківщині.

Ця молодь родилася й виховувалася в царстві панування комунізму, в державі тотальної диктатури, де постійно і систематично провадилося поневолення, обезцінення й уніфікація людини.

Кремлівські володарі і їхня комуністична партія намагалися якнайширше охопити молодь і юнацтво впливом комуністичного виховання. Вони старалися виховати молодь в дусі марксо-ленінських ідей, прищепити нам комуністичну ідеологію й мораль, вбити в молоді голови філософію діалектичного й історичного матеріалізму, як тотальну концепцію розуміння світу. І лише ця концепція мала бути єдиною правдивим кредо, свого роду непомилливим віруванням.

Наше покоління знало тільки комуністичне вчення і його діяльність. Більше того, наше покоління вчили боронити і пропагувати це вчення. Нас обмежували до комунізму і гасел партії через тотально контрольовані молодечі організації. Таким чином, наше покоління росло без можливостей жодного порівняння і дискусій, бо до іншого світу або інших джерел духовості ми не мали доступу.

Частина української еміграції вважала нашу молодь пропащою, безідейною. Велика помилка! Та ж такий погляд на цю молодь мав би означати, що комуністична ідеологія настільки притягальна й гуманна, що захоплює молодих людей, робить їх своїми вірними прихильниками. Та комуністична ідеологія і советська дійсність могли виховати що завгодно, але не відданість і вірність їм. Навпаки — ця молодь родилася під комуністичним режимом, але родилася, як його заперечення. Вона, ця молодь, чула й бачила, як щодня падали й зникали комуністичні божки, до яких її вчили молитись. Нераз їй доводилося заліплювати одного чи другого божка в шкільних підручниках, чи скидати зі стіни одного, а чіпляти другого. Комуністичні непомилливі правди нераз ставали страшними помилками і великим гріхом поодиноких "вождів". У такій атмосфері виникала зневіра навіть серед тих нечисленних, які мали якусь віру в ті ідеї. О, ні, комуністам не вдалося прищепити свої ідеї тому поколінню, що родилося в советській дійсності. Обмеження і накидання рамок способу думання цілком природно викликали ненависть цього покоління до режиму і системи комунізму в цілому.

Це покоління побачило іншу систему і школу гітлеризму, нічим не кращу від попередньої, але воно не розчарувалося, не втратило віри в існування чогось кращого. Воно майже інстинктивно вірить у базоване на правді людське життя, цього життя воно шукає, намагається пізнати світ, у якому живе. Молодь цього покоління здорова й творча, бо вона мислить, шукає, порівнює і сумнівається.

З метою організаційного оформлення своїх шукань і світоглядних шляхів ця молодь і створила Об'єднання Демократичної Української Молоді — кузні демократичного духа.

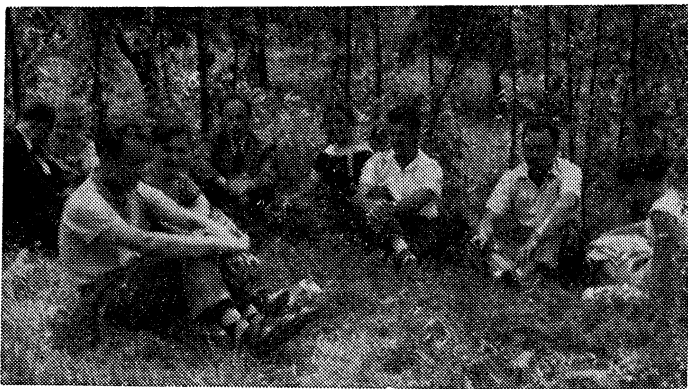
На протязі кількох років свого існування ОДУМ досягнув успіхів у своїй праці, хоч і зустрічався з труднощами й перешкодами. Наша молодь зрозуміла, що треба спершу вчитися і працювати над собою, щоб стати багатогранною і вартісною для суспільства людиною. Вона вчиться і вділяє особливу увагу студіям нашої історії й культури, і цим самим пізнає українську духовність. Вона аналізує причини наших труднощів і невдач та шукає шляхів виходу з них, плекаючи здоровий національний світогляд та демократизм, притаманний українському народові. Наша молодь вважає, що лише у власній державі український народ зможе досягти того вільного життя, якого прагне, вільного розвитку національної культури та справедливого політичного і соціального устрою.

Ми певні, що це є також стремління всього українського народу. Ми є свідками одчайдушної боротьби українського народу за свободу і свою державність.

Слідкуючи за подіями і процесами, що відбуваються у підсоветській Україні, ми повинні ствердити великий спротив комуністичному режимові.

Особливий спротив комуністичній ідеології робить молодь, енергійно виступаючи проти тих духових критеріїв, які їм накидає комуністична партія. Молодь є найбільшчим місцем усієї советської системи. Московські керівники переполохані таким станом, бо вони якраз ставили ставку на покоління, що родилися в советській дійсності. Але ці покоління відкидають комуністичні ідеї, переймаючи з жадобою все те, що проникає в СССР з-поза залізної заслони. Старше покоління молоді пережило недавно світову війну і на власні очі бачило безсилля і банкрутство советської влади. Воно побачило інші країни, життя народів у цих країнах, і наочно переконалося в облудності комуністичної пропаганди. Це покоління ще більше усвідомило, що советська система — це система поневолення людини і цілих народів.

Спротив комуністичним ідеям та колоніальній політиці російської імперії найбільше активізується серед молоді, як студентської, так і робітничо-селянської. Недарма "Комсомольська Правда"

Група одумівського активу підчас зустрічі одумівців США й Канади на фермі "Київ" 4 серпня ц. р. Товарська розмова на траві, у тіні яблунь.

Концертна частина зустрічі. Симпатична Люба Ганущак виконує пісню "Соловейко", муз. Заремби.

кричить про те, що "треба молоді щодня роз'яснювати основи марксо-ленінського вчення та палко захищати нашу справу".

Рух за вільність духової творчості, за свободу вибору, проти обмежень і комуністичних догм усильно розвивається проти волі вождів і партії.

Проглядаючи советську пресу, можна бачити, що ця преса вже не приховує того факту, що існує конфлікт між молоддю і партією. Молодь виривається із єдино обов'язкових комуністичних догм і навіть відкрито виступає проти комуністичного вчення. Та ж "Комсомольська Правда" скаржиться, що студенти на своїх зібраннях "відкрито нападають на осяги соціалістичного табору" і "стараються обернути дискусії в атаку всіх і всього в нашій країні". Вся советська преса переповнена вістками про посилення релігійності серед молоді.

Із советської преси довідуємося про те, що після відбуття XX-го з'їзду комуністичної партії почалася "велика перевірка" членів комсомолу, яка має "опреділити лояльність і вірність ідеям комсомолу". За Хрущова сталися "зміни", бо загальновідому чистку тепер назвали "перевіркою". "Комсомольська Правда" не приховує того факту, що зроблено велику чистку серед комсомольців. Вона заявляє, що "певне число хлопців і дівчат виключено з комсомолу за вірування в Бога, амо-

ральне поводження та бездіяльність в організації”.

Все це промовляє за те, що молодь відкидає комуністичне вчення і комуністичні ідеї не знаходять серед молоді відданих. Праця в комсомолі занепадає. Молодь, не виключаючи комсомольців, уникає партійного вчення, сама намагається заповнити порожнечу від марксизму-ленінізму, творить гуртки і захоплено вивчає літературу і мистецтво.

Та ж советська преса пише на своїх сторінках, що в “союзних” республіках нарастають національні настрої та непошана до всього російського. Поневоле народом, зокрема українському, вже остогидло вислуховувати всякі “подяки великому російському старшому братові за щасливе і радісне життя”. Український народ бачить, як зневажається все дороге і цінне української нації. Українські письменники і культурні діячі, що в своїх творах чи працях хоч трохи звеличують ім'я України, відбувають кари й заслання, а росіяни навпаки — за вихваляння Росії одержують премії і нагороди.

Українська свідомість на батьківщині росте гігантськими етапами. Вона росте в напрямку протиставлення України — Росії.

В липні місяці “Радянська Культура” подала вістку, що якісь “хулігани” вскочили в дім культури і знищили моделі пам'ятника злуки України з Росією в 300-ліття Переяславської угоди. Між іншим, цей пам'ятник мали поставити цього року з нагоди 40-ліття жовтневої революції в Переяславі — Хмельницькому. Чи треба тут зазначати, що це не були жодні “хулігани”, а українські патріоти, які добре розуміють облудну політику Москви, другої російської імперії. Ні дарунками, ні всякими святкуваннями, ні жодними обіцянками Москва не в стані зупинити потягу українського народу до вільного життя в своїй державі.

Советське керівництво, перебуваючи в конфлікті з молоддю, намагається відвоювати все втрачене і програне. Вся советська преса приділяє особливу увагу питанню молоді. Уживають всіх заходів, щоб приборкати молодь. На днях

Три активні одумівки з Лондону в Канаді. Зліва направо: М. Блошинська, сестри Рая та Валя Підопригода.

Заслужений артист Григорій Ярошевич виконує пісню “Цехмистер Купріян”, муз. Мейтуса.

комуністи увели новий закон, згідно з яким студентська молодь зобов'язана провести два роки на праці в індустрії чи в колгоспах, щоб отримати дозвіл на продовження вищої освіти. З поверх 3-х мільйонів випускників середніх шкіл лише 10 відсотків допускається до вищих учбових закладів. Передбачається заслання чи ув'язнення на декілька років тих, що ухилятимуться від фізичної праці. З цього можна відразу догадатися, що відбуватиметься селекція серед студіюючої молоді, і тільки надійні елементи, принаймні в очах комуністичних верховодів, потраплять до високих шкіл. Це з цією метою створено по цілому Советському Союзу сітку закритих шкіл, щоб виховати надійних слуг комунізму.

Кремлівські вожді витратили величезні суми грошей для відбуття VI всесвітнього фестивалю молоді, який, до речі, відбувається в Москві. Цей фестиваль є нічим іншим, як іграшкою в комуністичних руках. Московські вожді використовують цей фестиваль для своєї пропаганди. Цим вони хочуть заманіфестувати свою так звану мирну політику в очах вільного світу, заактивізувати працю молоді в комсомолі, а також затерти внутрішній конфлікт і кров, пролиту мадярською молоддю.

Наївна і пригодницька молодь повірила московським верховодам про оминання політики на

цьому фестивалі, проте з перших же днів цей фестиваль став, як і було заплановано, форумом советської пропаганди. Всі виступи спрямовані проти демократичних країн, зокрема проти Америки. Вільна молодь нарешті повинна зрозуміти усмішки й залицяння Москви та відкрито виступати проти колоніальної і загарбницької політики кремлівських вождів, які, прикриваючись мирним співжиттям, готують поневолення народам вільного світу.

Що ж стосується молоді по той бік залізної заслони, то ми віримо, що молодь не піддається жодним трюкам тих чи інших фестивалів пропаганди. Проблема молоді була і буде важливою проблемою на батьківщині доти, доки існуватиме комунізм на наших землях.

Молодь бунтується проти комуністичних догм і комуністичного вчення, молодь в пошуках правди і справді людського життя. Вона виривається з-під контролю партії. Невдоволення комуністичним режимом набрало гострих форм. Цей спротив поширюється на всі ділянки життя. Молодь, як снаряд, носить у собі вибуховий матеріал, і вистачить іскри, щоб він зірвався. А ця іскра — це дванадцята година, коли з іскри розгориться велике пожарище національної революції.

Ми повинні ствердити, що український поневолений народ, як і інші народи, робить великі поступки на шляху до свободи. Прагнення до волі не в силі задусити навіть рафінована у нищенні людей комуністична система. Ця система може знищити мільйони людей, але вона не в силі вирвати з душі людини її істинного. Там, в советській дійсності, відбувається боротьба українського народу, а головне — провід у національному визволенні перебирає молодь. Власне та молодь, в яку деякі земляки на еміграції не вірили, або втратили віру, стає носієм спротиву советській системі.

Молодь — авангард нації. Молодь — майбутнє народу. Молодь завжди перебуває в перших лавах боротьби свого народу за свободу, за право, за справедливість і за вільне життя у своїй державі.

М. СИТНИК

ЛИСТ НА УКРАЇНУ

Чи ще стоїть в моїм дворі шовковиця
Із ягідками, що немов жуки?
І як там карасі, чи й досі ловляться —
В ковбанах васильківської ріки?

Це так, між іншим. Серце ж моє скучило
Чеканням на важливіші вістки —
Чи справді вам, хоч трохи, там получчало,
Мої далекі, кривні земляки?

Пишіть мені, як можна, хоч натяками,
Я розгадаю скритість ваших слів.
Я буду Богу невимовно дякувати
За хліба шмат на вашому столі.

За кожную зайву шматку, що зігріє вас, —
Чи буде нова, чи уже стара, —
За кожную теплу весну мого Києва
За кожную хвилюк рідного Дніпра.

Я тут ніколи, друзі, не посвіжаю,
Хоч усього удосталь вистача.
Важкою ложка із чужою їжею —
Мені здається у обідній час.

Тож хай достаток мій украї понизає,
Нехай від мене відійде й тепло, —
Щоб в найбіднішій хаті Васильківщини
В той час заможніш і тепліш було.

1957

ДО УВАГИ ЛЮБИТЕЛІВ ЛІТЕРАТУРИ

Незабаром вийде в світ нова книжка

Анатоля Галана

“Чарівна Дружина”

(ЗБІРКА НОВЕЛЬ)

Зацікавлених просимо надсилати замовлення на адресу “Молодої України”

Ціна книжки з пересилкою 1 долар

СЬОМІЙ З'ІЗД ОДУМ-У У США

Сьомий З'їзд Об'єднання Демократичної Української Молоді у США відбувся в дні від 30-го серпня до 1-го вересня в залах Українського Народного Дому в Нью Йорку. З'їзд проходив під гаслом 40-річчя відродження Української Державності. В п'ятницю відбулася товариська зустріч місцевих членів та делегатів, а в суботу 31-го серпня популудні відбулося відкриття З'їзду, яке зробив голова Головної Управи Роман Лисняк. Після молитви вибрано Президію З'їзду, до якої ввійшли Леонід Чудовський як голова, Ю-

рій Криволап і Сергій Омельченко — заст. голови та Лукаш Віра і Худяк Люба як секретарки. У З'їзді взяло участь 55 зареєстрованих делегатів та 48 гостей. Після прийняття програми З'їзду та виголошення усних привітів від численних установ та організацій приступлено до вибрання потрібних Комісій та виголошено такі доповіді: голова ГУ Роман Лисняк доповідав на тему “Процес відродження української державності”, а голова Центрального Комітету Євген Федоренко говорив на тему “Проблеми української моло-

ді”. Опісля відбулася дискусія.

О 7-й годині вечора у великій залі Українського Народного Дому відбувся бенкет, в якому взяло участь біля 100 осіб. Євген Федоренко відкрив бенкет короткою промовою, після чого привітав присутнього на бенкеті президента Української Народної Республіки в екзилі д-ра Степана Витвицького, який з черги вітав З'їзд ОДУМ-у та бажав йому успіхів у праці для добра української культури та для здійснення тих ідеалів, за які український народ бореться (Закінчення на ст. 17)

Анатоль ГАЛАН

НЕСПОДІВАНА СТІНА

Сонце повільно схиляло свою обважнілу гарячу голову. Непорушні, приголомшені спекою, дерева починали тихо шелестіти, передчуваючи благословенну вечірню свіжість. У цей час Кері завжди виходила на веранду, звисивши ноги, сідала на її різьблений парканчик і спостерігала прокожних. Переважно це були робітники, що поверталися з своїх виробництв. Різного віку, різної зовнішності, з більшою чи меншою втомою в ході. Кері вже пам'ятала обличчя прокожних і проводжала їх байдужим поглядом, як проводжають сірі хмарки на небі. Кері не весело. Вона має літню перерву в навчанні й не знає, куди подіти свій вільний час. У суботу, як звичайно, вибирається з подругами й приятелями на прогулянку до озера. Там купання, сонячні ванни, молода біготня і ночівля в шатрах. Увечері і в неділю — повернення, а далі — беззмистовні будні. Та, власне, змісту Кері й не шукає. Що таке зміст? Якесь маніякальна ідея з науковим, мистецьким або просто гуманітарним забарвленням... Сенс життя лише в його вигодах, в різноманітності вражень. Кері нервово стукає п'ятою по дошці парканчика. Продовгає, зелені, як листя, і дуже гарні очі застилає смутком. Чому в неї батько звичайний робітник, а не комерсант? О, тоді б вона не сиділа на веранді, а використала б свій відпочинок інакше, в навколосвітній подорожі в збиранні різних екзотичних сувенірів... І може б зустріла відповідного нареченого... Про це пора думати. Кері пішов двадцятий рік, наступного літа вона розрахується з навчанням, яке дасть їй фах книговода. А далі? Офіс? Одне і те ж з дня на день? Скромний обивательський зарібок? Це дуже прикро, це чорт зна, що таке... Кері дістає з нерозлучної торбинки дзеркальце і губну помаду, вдивляється в свої капризно вигнуті уста й починає їх підфарбовувати. Вона вже не звертає уваги на прокожних і трохи здригається від несподіванки, коли чує:

— Місс, візьміть вашу торбинку, вона впала...

Дві пари очей, зелені й чорні, наче доторкнулись одна до одної. Потім зелені сковзнули вниз, зауважили в лівій руці робітничу валізку — трунку, на ногах — старенькі сандалі.

— Дякую, сер.

На цьому можна б було й кінчити, але юнак не спішив. Він переступив з ноги на ногу, як статечний журавель, зняв шапку з довгим козирком, пригладив непокірне волосся і сказав:

— Приємно ввечері посидіти на ганку...

Зелені очі звузилися не то співчутливо не то зневажливо, а язик проказав перше, що прийшло на думку:

— Це — право кожного.

— Власне, того, хто має ганок...

Кері здивовано підняла брови, посміхнулася і стала схожою на підлітка-пустунку, що тішиться з своєї дрібної переваги.

— Я ще не бачила тут домів без ганку.

— Значить, не уважно дивитесь. Мої двері відчиняються просто на вулицю.

Юнак ще раз переступив з ноги на ногу, почекав відповіді і, не дочекавшись, попрощався.

Так починалось. Можливо, початок не мав би продовження, якщо б не звичка Кері сидіти на веранді. І кожного дня, в той самий час, вона чула:

— Добри вечір, місс!

Чорні очі підводились догори, а над ними, як крила ластівки, розмахні сміливі брови.

Чи був він гарним? Хто міг це ствердити або заперечити? Адже краса майже завжди суб'єктивне сприйняття.

Кері відповідала на привітання як знайомому, підтримувала ті незначні, безсюжетні розмови, які тяжко потім поновити в пам'яті, а загалом, і в прямому, і в душевному розумінні дивилася звисока на хлопця. Робітник? Тож хай він нічого собі не мріє. Кері далека від пересічних бажань, її не привернеш до себе самою зовнішністю...

Сьогодні він щось довго мружився і нарешті, червоніючи, сказав:

— Не розумію, для чого американські дівчата навмисне псують свою вроду...

— Як?

— А ось цими штанами-дудочками, оцим, вибачте, конячим хвостом замість зачіски...

Кері образилася, фуркнула і хотіла піти. Але він стояв, такий щирий і покірний, так запитливо дивився на неї.

— Вам не подобаються дівчата в штанах?

— Так. В нашому краю цього нема.

— В якому це краю?

— В українському. Не чули?

Кері розсміялась на всю вулицю розкотила довкруги срібні дзвіночки.

— Ах, який ви наївний... земляче!

Крила брів здригнулися, наче хотіли злетіти, а далі хлопець без запрошення ступив на веранду й пристрасно заговорив:

— Я знаю, що ви залишили батьківщину, маючи шість чи сім років, але ж ви мусите її пам'ятати, мусите... зберегти своє. Я б ніколи не догадався, що ви наша...

Кері закусилла нижню губу.

— Шкода, що я, дурна, себе зрадила... Минуле для мене не існує, бо я його, власне, й не мала. І що ви хочете від мене? Вишиваної сорочки? Червоних чобіток на ногах? Не виїде! Прямо кажучи: не цікавлюсь я тим, не потребую. Мені судилося бути американкою, отже, я не можу відрізнятись від тутешніх дівчат...

Дерева на пішоході стали тьмяними, сонце сховалося за будинки й звідти блимало косим червоновим світлом.

— Чому у вас такий мовчазний будинок? Нікого нема?

— Так, нема. Батько і мати на вечірній зміні, а я одна в них...

— Нудьгусте?

— Нудьгую. Не знаю, до чого прикласти руки. Як ваше ім'я?

— Сергій. А ваше? Кері? Себто, по нашому?

— Ну, Катерина. Не все одно?

Хлопець трохи замислився, потім дістав з валізки сендвіч і почав жувати. Ноги дівчини відразу сковзнули з парканчика, вона страшенно почервоніла.

— Ви з роботи, а на плиті готовий обід. Вибачте мені!

— Ні, ні, для чого? Я звик отак, як кажуть, "перехоплювати". Сідайте!

Кері глянула збоку. Надзвичайно впертий профіль, але що з того? Робітничок!

— Працюєте десь на фабриці?

— Так. Відбуваю практичну роботу.

— Яку практичну?

— Перед здачею дипломного іспиту. Я кандидат на інженера...

Кері зацікавилася. Якимось по іншому глянула вона на оцю постать у робітничому вбранні, скромний юнак виріс на героя, до якого так далеко їй, вродливій, але звичайній дівчині. Може це й є її щастя? Для чого ж гратися в неіснуючу перевагу над ним? Для чого дражнити?

І прийшли інші дні. Не було вже штанів-дудочок, а була фіялкова сукня, і "конячий хвіст" ліг тугими косами — вінком навколо голови.

— Люба моя, хто ж мав рацію, я чи ти? Подивись на себе в дзеркало, порівняй! Тепер ти дівчина, а не карикатура, тепер на тебе звернені очі всіх хлопців...

Кері розцвіла усмішкою, але удавано сердилась. Вона не хоче "всіх", вона хоче одного. Може, прийшла любов? Хто зна! Любов народжу-

ється раптово і раптово зникає. Тільки якийсь внутрішній голос підказував: "Бережи. Не кидай. Такого вже ніколи не знайдеш". Ні, Кері не дурна. Зрештою, їй було байдуже, хто стане її чоловіком, але він мусить бути сильним, розумним і... багатим.

Вони ходили по місті, і вже всі ніжні слова були сказані між ними, всі пляни обговорені, всі перспективи вирішені. Ввижалася надзвичайно цікава дорога, бож дев'ятнадцять і двадцять шість літ завжди радісні союзники. Вони ще не були офіційно заручені, але батьки і знайомі знали: пару підбрано.

В день номінації, коли Сергій, блискуче захистивши дипломну працю, мав одержати фахове звання, він зайшов за нею. Урочистий новий костюм підкреслював мужні риси юнака. Рухи уповільнились, набрали впевненості, бо ж тривога й найбільший труд уже позаду. Сьогодні на його голову накладуть номінаційну чотирикутню шапку і зарахують до числа гідних...

Кері навіть розкрила уста від здивування. Такий він був несхожий, внутрішньо вирослий і... гарний. Захоплена цією зміною, Кері наблизилась і притисла своє обличчя до його широких грудей. Сергій ніжно погладив голову дівчини.

ДМ. ДОНЦОВ І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Проф. І. Гончаренко

Ідеї Донцова — своєрідне явище в історії нашої культури. Вони різко виділяються своєю дисгармонійністю з усіма попередніми надбаннями, з нашим національним характером. Вони надто агресивні й побудовані на фальшивому насвітленні, ба й розумінні історії нашої культури і її діячів. Донцов впливає не правдою своїх тверджень, а фанатизмом і сугестією, пов'язуючи їх з найбільшю справою національної незалежності.

Виходить він із правильного висновку, що національна ідея є "двигуном життя, коли вона черпатиме свій зміст із тайників національної душі, з потреб нації" і тому потрібно пристосовуватись до вдачі й психіки народу, але при цьому не розкриває отих "тайників душі". Багато разів посиляється на наші національні традиції, але не о-

креслює їх конкретно. Для нього ці традиції тільки в агресії, експансії, зовнішньому блискі й величі держави. "Козацький епос, — каже він, — прагне, щоб "давня козацька слава розпустилась всюди як перами пава, щоб зацвіла знову як рожва в літі", вважаючи, що не добробут мільйонів є ціль, до якої стремить всяка культура народів, лише блиск і цвіт її найкращого витвору, її найкращої частини ("Дух нашої давнини", стор. 221).

Чи справді козацький епос вважає, що цілком всякої культури народів не є стремління до добробуту народу в цілому, а лише найкращої частини і що це за частина — залишається у Донцова не ствердженням зсилкою на якісь конкретні документи козацької доби.

Оце і є вихідна позиція донцовської ідеології. Все те, що не погоджується з нею, заперечує її, все те Донцов об'являє неукраїнським, безтрадиційним, запозиченим у Москви або насадженим нею примусово. Тому, власне, він заперечує колосальне культурне надбання 19 ст., яке дає такий багатий матеріал для нашого національного самопізнання, розкриває оті "тайники національної душі". Заперечуючи це, він, зрозуміло, не признає й діячів цієї культури — як Драгоманова, Куліша, Грушевського, Франка, Винниченка, а таких як Шевченко, О. Пчілка, Леся Українка коментує викривлено. Уважає всіх "демосоціалістів" наших не патріотами свого народу, а висулжниками Москви.

Хто ж такий Донцов? Тяжко дістати його біографію. Сам про себе він каже так: "Коли я вернув у березні 1918 р. сюди (в Київ), побачив, що з тими людьми — соціалістами й демократами — мене нічого не в'яже. Скорше міг знайти спільну мову з Скоропадським, Липинським, Шеметом, Міхновським, Біленьким. Мабуть тому, що я, як і вони, вийшов з того самого поміщицького середовища".¹⁾

Що Донцов належить до поміщицької верстви і то російського походження, стверджує й Липинський у вступі до своєї праці "Листи до братів хліборобів". Отже, Дм. Донцов є чужої московської крові. Проф. Л. Білецький у праці про Шевченка ("Кобзар" у 4-х томах, Вінніпег), стверджує, що москалі не можуть правильно зрозуміти Шевченка, бо ментальність його, як і українського народу взагалі, чужа й незрозуміла їм. Те ж саме каже й проф. В. Щербаківський: "Ментальність людей чужого культурного кола завжди здається їм (людям іншого культурного кола) незрозумілою і дивною, навіть ворожою". Правильність цього ми бачимо на прикладі Донцова. Він не розуміє душі українського народу її прагнень і ідеалів. Це йому чуже. Натомість йому близька й зрозуміла

— Ну, моя русалонько, поспішімо. Маємо в розпорядженні сорок п'ять хвилин.

Вони зійшли з автобуса в самому центрі міста. Вгорі тисячами світел спалахували реклами, пішоход шарудів під кроками натовпу, потік машин, блимаючи очима-фарами, нісся в обидва боки. І раптом вони побачили пару сліпців. Чоловік і жінка, взявшись під руки, тихо посувались пішходом. Сліпці співали під акомпанімент гітари, на якій грав чоловік. Поруч із чоловіком, на ремені, ішов пес-вівчар. Він був увесь напружений і зосереджений докраю. Розумні, наче людські, очі гостро й вивчаючи дивились на кожного, хто наближався, щоб покласти в чашечку у руці жінки дрібну монету. Жінка була вагітна, і з незрячих зіниць її болісно посміхалося таємниче материнство.

Сергій став набік, визволив свою руку з-під руки Кері і дістав гаманця. Вона бачить у його пальцях п'ять доларів і внутрішньо обурюється. Що? Сергій, її Сергій покладе п'ять доларів оцим жебракам? Та ж у чашечці самі десятицентові гроші й кілька кводрів. Треба втримати його від такого марнотратства...

Кері схопила юнака за руку й потягла за собою.

— Сергійку, ми ж спізнаємося, ходімо! Чому ти спинився? Що тут цікавого?

І раптом Кері спостерегла неймовірне: очі хлопця спалахнули вогнем злої зневаги, кров відступила від щік, здригнулися мужні уста. Він якусь хвилину дивився в зелені гарні очі, потім різким рухом відірвався від дівчини, поклав у чашечку приготувану милостиню і, не оглядаючись, пішов уперед.

— Сергію, зачекай!

Ні, він не скотів спинитись. Він віддалявся все далі, ставлячи між собою і Кері стіну, якої звалити не дано навіть любові.

¹⁾ "Рік 1918. Київ", ст. 71.

душа московська, і він хоче накинати її властивості нам, українцям. З погляду національної педагогіки це велике зло, яке несе нищення нашої національної субстанції, так як це робить і всяка Москва.

До характеристики Донцова слід додати тут згадку про нього В. Винниченка в його "Заповіті борцям за визволення". "Це правда, — пише він, — що Д. Донцов був у початках першого десятиріччя двадцятого віку членом Закордонної групи Соціал-демократичної партії в Галичині і так само правда, що його виключено з неї Центральним Комітетом цієї партії. Виключено за те, що він писав під псевдонімом руські статті до руської українськожерної газети "Руськіє Ведомості". До цього вважаю за свій обов'язок додати, що в партії була, крім того, непевність щодо його особи.

Найголовнішим і кричущим фактом є той, що Д. Донцов ніколи не брав ніякої участі в революційній боротьбі, ні в підготовчій, підривної, підпільній організації, ні в одвертій, конструктивній, державній... Коли лев української революції лежить знесилений, скривавлений, вимучений воюванням, тоді прийшов осел і почав копитом обурено бити його і повчати Західню Україну, як треба було будувати Українську Державу..."²⁾.

Гієрархізоване суспільство

До основних ідей Донцова належить перш за все принцип побудови суспільства. В українській державі, на його думку, суспільність мусить бути організована на засадах гієрархії, себто поділена на різні стани, нерівні щодо правного існування й привілеїв. Найбільш упривілейованою мусить бути каста "ліпших людей", правлячий орден. За Донцовим, тільки така каста, ізольована від маси свого народу, здатна творити національну культуру, розбудовувати велич і славу своєї держави. Широка ж маса працюючих не здатні до духовно-творчого життя, їх цікавість ніби обмежується задоволенням своїх матеріальних потреб. Це плебеї, смерди, завданням яких у державі є створювати догідні умови для "творців державної величі, блиску й слави", для правлячої касты. Цій засаді гієрархізованого суспільства Донцов присвятив велику працю з 1944 р. — "Дух нашої давнини". "Каста-правителів, — пише він, — не назвою, а суттю — повинна бути окремою громадою, зіпленою, поперше, з іншої глини, викута з іншого металу, ніж інертна, байдужа, хитлива маса, по-друге, — мусить займати окреме становище, власне творити з себе окрему касту, позбавлену такого сталого контакту з масою, як це водиться в демократіях..." (Стр. 118).

"Для касты підвладної мотором, метою життя народу, її ідеалом щастя були благоденствіє окремих комірчин суспільного організму, їх матеріальна користь. Для верстви панівної — навпаки, цією метою були служення абстрактним ідеям, погоня за славою, стремління до речей невидимих і нематеріальних, які однак давали і силу цілості, і навіть добробут масам". (218).

"Правляча верхівка... мусить в суспільності

творити окрему від загалу касту". (88). Ця каста не повинна уступати "довільним фантазіям маси", повинна слухати голосу тільки власної совісті і своєї власної оцінки, що добре, що зле, "не понижуватися і не прислухатися до оплесків або докорів юрби", має керуватися тільки власним розумом, честю й совістю". (89). "Коли говорю про ці касты, про верству панівну, кермуючу, думаючу і храбрствуючу... — то говорю не про устрій тої чи іншої доби, а менше-більше про засаду, важну для кожної суспільності. Демагоги безклясового, егалітарного (рівного) суспільства можуть верзти про скасування класових різниць, про скинення панів і упривілейованих верств, але це дурисвітство. Нема суспільності без панівної верстви". (107).

"Гієрархізація суспільності і на ній збудований державний лад з окремою, своїми здібностями, расою й положенням відгородженою від інших, з генієм командування і проводу кастою, — є конечна передумова правильного діяння суспільного організму... Це було правилом у героїчні часи старої України. Це є постулатом України сучасної" (109). "Вся наша історія аж до половини 19 в. свідчить, що ідея гієрархічності, кастового укладу суспільності була нерушимим правилом нашого національного життя. Нерушимою догмою був поділ суспільності на касты, конечність власної аристократії, панування луччих людей. Устрій Київської князівської Русі був побудований на цій засаді кастовості". (97).

Ось таких і подібних висловлювань про кастовість у цій праці Донцова знаходимо багато. Думаю, що багаторазовим повторенням автор хоче сугерувати своїм читачам дві речі: що кастовий лад суспільності є давня й основна традиція нашого народу і що з цієї традицією в'яжеться добробут, велич і слава української державності.

Поділ суспільства на певні нерівновартні стани — це було загальним явищем в часи середньовіччя. Якраз у нашій Київській Русі такий поділ був менш розвинутий, ніж у інших народів, бо окремі стани не були так ізольовані взаємно, як представляє це Донцов. Ось як говорить про це проф. Грушевський: "Київська дружина в'яжеться дуже тісно, непримітно навіть зливається до купи з київським купецтвом. З другого боку ми бачимо тісні зв'язки дружинної верстви з ґрунтом, з сільським господарством". (Т. II. стр. 290). "В склад дружини, вищої і нижчої, входили різні суспільні й національні елементи. Були це люди свобідні, але це не виключало, правдоподібно, можливості попасти сюди часом і княжому холопу, невільнику. Тим менше закрита сюди була дорога для всяких свобідних людей... Про галицьке боярство, яке далеко більше сконсолідувалося ніж деінде, ми бачили, що і тут між бояр проходили також люди "от племені смерд'я", а один з визначніших галицьких олігархів Доброслав був "поповим внуком". (Т. III. стр. 305).

"Розуміється, між цю привілейовану верству проходили й посторонні елементи, як ми бачили: дружинне боярство ніколи не могло стати замкненою кастою". (Т. III. стр. 310).

Отже твердження Донцова про кастовий лад

²⁾ "Вільна Україна", ч. 1, 1954, Детройт.

нашого суспільства часів Київської Русі не є абсолютною правдою і зовсім неправдою є уважати той лад нашої історичної традицією. То були прикметні властивості середньовічних суспільств взагалі і, як ми бачили, в нас вони були менш розвинуті, ніж у інших народів. На це вказували дослідники нашої старовини і національної вдачі народу, а Донцов картає їх за це смердами, дурисвітами. "Погляди нашої демомарксовської інтелігенції, — пише він, — нічого спільного не мають з нашою історичною минувшиною, ні з її духом, ні взагалі з здоровими підвалинами організації всякої суспільності... Відразлива була ідеологам смердів суспільна структура Київської і козацької України... Це був доказ, що наші стародавні традиції насправді були тій інтелігенції чужі, не були її традиціями". (Стр. 70, 74, 97).

Далі Донцов твердить, що кастовий лад середньовічних суспільств був передумовою сили й величі державних організацій, в тім числі й Київської княжої Русі. Насправді це не так. Чим більше суспільство усвідомлює гідність людини, тим більше протестує воно проти нерівноправності. Тому-то в середньовічних часах було стільки внутрішніх потрясень, бунтів підневільних станів.

Історія розвитку національних спільнот свідчить про нестримний рух до упорядкування, до рівнорядного становища всіх. А це значить, що розвиток суспільств стремить знищити кастовий лад і запровадити такий, який забезпечує повноцінне життя, як індивідуальне, так і суспільне. Насправді "кастовий устрій" за княжої доби і за козащини був не джерелом нашої сили й величі, а ознакою недолугости суспільного устрою. Правда, він, може, відповідав добі та станові свідомості тодішньої людини. Той же лад був джерелом внутрішніх заворушень і внутрішньої слабости держави в міру усвідомлення суспільністю своєї людської гідності.

В житті як окремої людини, так і окремих станів переважаючу роль мають егоїстичні нахили. Особливо небезпечні вони бувають у тих правлячих кастах, які самозамикаються, відгороджуються від маси свого народу. Керуватися тільки своєю совістю й відповідати тільки перед собою, не рахуватися з народом, — це ніяка гарантія для національного поступу. Історія, особливо наша, це стверджує. Ким по суті були "татарські люди" в 13 ст? Чому вони так легко лишали своїх князів і йшли під чужу татарську зверхність? Донцов рішає це просто: це смерди, для яких є нічим князівська слава і держава, яким любо все руйнувати. Очевидно, так собі, аби руйнувати, людиність не буде наражати своє життя і свій добробут на небезпеку. Не буде вона захищати й ту владу й той лад, який не дбає про неї і її добробут. Тільки серйозні причини, упослідження матеріальних і правних інтересів примушують народні маси до заворушень. А пригадаймо собі боярина Вовка і його боротьбу з Тухольською громадою у союзі з татарами³⁾. Хто там був руйником національних інтересів, а хто їх захищав? Що маси дбають у

першу чергу про свій матеріальний добробут, в цьому немає нічого дивного, бо вони завжди не мають потрібного для людського існування мінімуму. Як у князівські часи, так і за козащини правляча верхівка мало дбала про народний добробут, а більше про себе. В часи гетьманщини, наслідуючи польський суспільно-державний устрій, наші правителі надто дбали про касту старшин, творячи з них шляхту, яка часто-густо кривдила поспільство, відбираючи в них "млини і сіножаті". Як знаємо, це й викликало повстання от таких пушкарів і петриків.

Поділ суспільства на ізольовані касты, при якому нижчі стани засуджені на роль продуцентів матеріальних благ і яким відмовляється в праві і здатності творців культурних цінностей, такий суспільний лад з погляду національної педагогіки слід рішуче засудити.

Творець світу не творив каст ліпших і гірших людей. Він створив людину взагалі на Свій образ і подобу. Це значить, що кожна людина, хоч і в різному ступені, має в своїй природі первні творчого духа. Завданням педагогіки є розвивати й зміцнювати ці первні до можливих, обумовлених природою меж. Тоді суспільність, складена із таких повноцінно розвинутих одиниць, найкраще забезпечить високий рівень національної культури. Коли ж людину "згори" об'являють меншевартисною, обмежують її зацікавлення тільки потребами тіла, себто потребами матеріального характеру, то цим деградує індивідуальність людини, порушують гармонію її розвитку в цілості, понижують її до стану тваринного. "Зерно сутності людини — її безсмертний дух — вимагає іншої поживи і, коли не знаходить її, то томиться голодом або ж залишає людину ще за життя", — писав Ушинський⁴⁾. Донцов же повчає так: "Маса, всяка маса, мертвої природи або людська, — є безформна, хаотична стихія, поки не впорядкована якоюсь ідеєю або елітою. Сама маса, як, напр., ріка, що вийде з берегів, може лише руйнувати щось"⁵⁾. Очевидно, на думку Донцова, й маса української спільноти здатна тільки до руйни, бо він уподібнює її до мертвої природи. На думку Донцова, тільки правляча каста може мати такі благородні чесноти як мужність, мудрість і шляхетність. Звичайні люди їх ніби не мають та й не потрібні вони їм. Національна педагогіка підходить до цього інакше. Ці благородні властивості притаманні в більшій чи меншій мірі кожній людині, і завдання педагогіки полягає в тому, щоб розвинути їх до можливих меж і зробити кожну індивідуальність повноцінним членом суспільства.

Що в національному провіді повинна стояти аристократія, найкращі, найдосконаліші одиниці народу, проти цього не може бути заперечень. З погляду педагогіки це конче потрібно, бо тільки такий провід може давати благодійний виховний приклад для маси. Таку аристократію виділяє сам народ з-поміж себе шляхом вибору. Такий провід служить народові й відповідає перед ним. Гені-

⁴⁾ "Праця в її психічному й моральному значенні".

⁵⁾ "Московська отрута", ст. 166.

³⁾ І. Франко "Захар Беркут".

яльні сини нашого народу як Сковорода, Шевченко, Ушинський, Франко, Куліш і Леся Українка вважали наш народ в цілості, а не окрему якусь касту, за джерело моральності, сили й національної величі.

Коли ж провід дає якась замкнена в собі каста, його добирає верхівка касты, а не народ, і відповідає такий провід перед собою й перед своєю кастою, то, як вчить історія, завжди така каста аристократія служить більше егоїстичним устремлінням своєї касты, а не народові. Такий провід знижує творчі зусилля національної спільноти, бо нарастають незадоволення ним і намагання повалити його. Наступає внутрішня боротьба, яка затримує національний розквіт.

Стремління національних спільнот до управненого і вільного співжиття Донцов називає деградацією суспільств. Насправді це є деградацією хіба особливо упривілейованого становища "касти ліпших", його поміщицького стану. Для національної ж спільноти взагалі це є піднесення покривджених станів до гідного людського існування. Обороняючи гієрархічний лад, Донцов рішуче відкидає демократію й соціалізм. Це зрозуміло, бо це є форми суспільного життя, що взаємно виключають одна одну. Донцов хоче перекреслити здобутки суспільного поступу й повернути історію України назад декілька століть, а вимогою абсолютної незалежності ізолювати українську націю і наразити її на нищення у нерівній і безвиглядній війні "власними силами" з московським колюсом. В наші часи, коли різні народи й держави стремлять до об'єднання у формі чи то уній чи федерацій для кращого співжиття і забезпечення своєї незалежності, проповідь абсолютної ізоляції — це є проповідь нападництва. Це не принесе нам співчуття і симпатій до нашої боротьби, а викличе настороженість і відчуження інших народів.

В літературі Кирило-Методіївського Братства у відозві до українців було піднесено такі ідеали: "Щоб в кожній Речі Посполитій була посполита рівність і свобода, і станів не було овсі... Щоб св. Віра Христова була основою закона і общественної справи в цілому Союзі і в кожній Речі Посполитій". Ось до яких ідеалів завжди стреміла наша національна спільнота, а не до гієрархії суспільства з пануванням "ліпших людей". І ці демократичні ідеали рівності й справедливості — це і є наші справжні національні традиції.

Бог і релігія Донцова — не наші національні.

У творах останнього десятиліття Донцов часто згадує про релігію і значення її в житті українського народу. Він правильно каже, що ідея Бога, — основа всього світогляду нашої нації. Ще раніш Арсен Річинський підкреслював тісний, безпосередній зв'язок і примиреність з Богом, як характерну особливість нашого християнського світогляду. Наше релігійне навчання не вимагає аскетизму, відречення від світу, навпаки — воно пересвітлює й оживлює нашу дійсність подихом Вічної Правди.

Християнські ідеали любови й справедливості були дороговказами у щоденному житті народу,

спроквола, але невпинно очищували життєву стихію народню, і таке очищене серце поволі ставало кермою життя. Це відповідало нашій духовості і робилося найціннішою нашою традицією. Кращі наші мислителі як Сковорода, Юркевич, Шевченко, Куліш і Франко підкреслюють це. Тому правильно Донцов робить закид нашим соціалістам, що вони аж надто індіферентні до релігійних почувань свого народу, що разом з доктринами соціалізму вони запозичили й чужий нам атеїзм. Тільки великий Франко зрозумів хибу безрелігійної доктрини, бо він міцно стояв на національному ґрунті і пізнав свій народ.

Ще глибше відчув і зрозумів суть національної релігії Т. Шевченко. Його десятилітнє заслання, як це підкреслює він у своїх листах, було суровою школою самоудосконалення, глибокого самопізнання, а також і пізнання свого народу". "Тільки тепер я, — пише він у листі до гр. А. Толстої, — цілком повірив у слово "Люблячи караю вас". Тільки тепер молюся я і дякую Йому за безконечну любов до мене, за посланий іспит. Він очистив, виликував моє бідне хворе серце... А цьому не научить ніяка школа, крім тяжкої школи покути і довгої розмови із самим собою. Як золото з вогню, як немовля з купелі, я виходжу тепер із похмурого чистилища, щоб почати нову, благороднішу путь життя. І це я називаю справжнім, дійсним щастям".

Він був непримиренний противник зовнішньості, формалізму в релігії, глибоко цинив внутрішню силу релігійних переживань, яка одна підносить людину, наближає до свого Творця. Таку релігію він знаходив у простих селянських людей і тому так споріднений був з ними. Отже, український християнський світогляд був кермою у щоденному житті і засобом удосконалення людської особистості в напрямку побудови Царства Божого на землі.

Інакше розуміють ролі релігії і церкви росіяни. Їм прикметна зовнішня обрядовість, формалізм і фанатизм. Прикладом цього є старообрядці, що йшли на самоспалення із-за двоперстного хреста. Церква і релігія не є в них кермою удосконалення суспільного чи особистого життя, а сама підпорядковується шовіністичним та імперіалістичним забаганкам їхньої нації. Тому церква московська не виступає проти поневолення інших народів та жорстокого з ними поводження. Навпаки —

"І перед образом Твоїм
Неутомленні поклони —
За кражу, за війну, за кров,
Щоб братню кров пролити, просять,
І потім в дар Тобі приносять
З пожеару вкрадений покров!"

(Кавказ)

Такого візантійського Саваофа у московській практиці Шевченко не визнає. Це не його Бог, і не Бог його народу.

"Збрешуть люди. І візантійський Саваоф
Одурить! Не одурить Бог (наш, український).
— І. Г.

Ми не раби Його —
Ми люди". ("Ликері").

Але Донцов, ніби правильно визначаючи ролі релігії і церкви, насправді підсуває нам свого, московського Бога, і хоче церкві нашої накинати прислужницьку роль московської. Ось д-р Єндик у книжечці "Донцов — ідеолог українського націоналізму" каже: "Коли нам здається, що, аби добре сісти, мусять потиснутися наші сусіди, не робім собі з того нічого!.. Коли на тім потерплять засади гуманності й братерства — тим гірше для них!.. Аби ми лише були в згоді з собою і з нацією". (Стр. 164). Ні, агресія й експансія — це не наші традиції і не буде тут "згоди" з нацією. Оця агресія і експансія це є, за словами д-ра Єндика, перша вимога українського націоналізму. Другою вимогою є боротьба для панування. "Ці і подібні вимоги націоналізму не є ніякою видуманою мозком теорією: вони є практичним символом усіх здорових і сильних народів, бо вони забезпечують їх панування над зовнішнім світом". (Стр. 76). Так, це є ідеологія всяких імперіялістів. Але це не українські традиції. При цьому д-р Єндик робить вигляд, ніби ці вимоги в повній згоді з наукою Христа. Він наводить приклад із Євангелії Матея: "Від часів Івана Хрестителя та й до сьогодні Царство Небесне здобувається силою і, хто здобуває, той силоміць бере його". Тому й Донцов проповідує силу, агресію, щоб панувати над зовнішнім світом. Але всякому зрозуміло, що Христос проповідував силу духа, яким слід поборювати зло в людині, людські пристрасті. Донцов же, а за ним і Єндик, проповідують силу кулака, щоб ним розторощувати чужі черепи для панування над іншими. Відомо, що Донцов високо цінив твір італійця Макіявелі "Володар" і, власне, звідти запозичив принципи аморальності й хижацтва на шляху до влади. Він сам пише у передмові українського перекладу: "Нам треба релігії, яка найвищу чесноту бачила б у "великості душі". Така "велика душа", на думку Макіявелі, і також Донцова, в Цезаря Борджія, який безжалісно винищував своїх близьких і рідних на шляху до вла-

ди. "Усвідомлюємо собі, який сучасний, жакливо сучасний є вчитель Цезаря Борджія", — додає Донцов.

У "Сучасній Україні" ч. 7 за 1956 р. є стаття Р. Рахманного під назвою "Визвольне підпілля і церква", в якій автор стверджує таке: "Адже це тільки тепер на еміграції, де до демократії і християнства вигідно "пришиватися" всякому, хто тільки бажає викликати добре враження серед певних кіл і добути від них фінансову допомогу, з легкої руки пишеться, нібито український націоналізм є в своїй основі християнським рухом... Однак, якщо ще не всі втратили пам'ять, то, т. зв. організований український націоналізм (у формі ОУН від 1929 до 1941 рр.) був усім, чим тільки хочете, тільки не рухом прихильним до християнства чи до демократії. Бо ж майже 20 років пропагував серед галицької націоналістичної молоді свої теорії Донцов. Його погляди не були "індиферентні" супроти християнства, ні! Вони були виразно протихристиянські. Ціле покоління виховалося під впливом його аморальної теорії про "вовків і овець", теорії, яка вихваляла громадянську війну в народі, яка проповідувала насильство меншості над більшістю власного народу, яка схвалювала навіть найбільший злочин, "якщо тільки він корисний для справи". А що є корисне для справи? Про це вирішувала б ота меншість, яка мала насильно захопити владу над більшістю свого народу... У своєму "Вістнику" він залюбки друкував статті, які заперечували божество Христа, та покликаючися на таких матеріалістичних істориків та поборників надприродности Христової релігії, як Ренан".

Як я вже казав, за останнє десятиліття Донцов інакше пише про Бога і релігію. Але й ці міркування його виявляють нерозуміння ним нашого національно релігійного світогляду. Тому вони шкідливі для нас, бо сіють хаос, а тим самим і руйну.

(Далі буде)

СЬОМІЙ З'ЇЗД ОДУМ-у У США

(Закінчення зі стор. 10-ої)

вже 40 років. Отець протопресвітер Лев Весоловський поблагословив трапезу, під час якої Є. Федоренко вітав представників організацій та гостей: о. протопресв. Лева Весоловського (Консисторія УАПЦ у США), д-ра Лева Чикаленка, Віктора Приходька (УККА), мгра Гуглевича (Комітет Об. Амер. Укр. Організацій м. Нью Йорку), М. Левицького (Пласт), д-ра Луку Луцева (УНСоюз і "Свобода"), д-ра Івана Козака (ОБВУА), В. Вакуловського (з Канади), Валентина Новиського (УРДП), Євгена Приходька, В. Завітневича та інших. Під час бенкету виголошено численні усні привіти та відчитано

надіслані письмові побажання. Бенкет закінчено відспіванням "Не пора, не пора" і "Ще не вмерла Україна", а після того почалася забава з танцями при звуках оркестри п. В. Босого.

На третій день З'їзду в неділю 1-го вересня делегати були присутні на Богослуженнях в українських церквах, а після обіду продовжувано наради, під час яких проф. І. Гончаренко виголосив доповідь на тему: "Самовиховання української молоді". Після звітів голови ГУ і ЦК відбулася довга дискусія, в якій делегати тишилися успіхами праці своєї організації та турбувалися поважними її недоліками,

щиро критикуючи себе самих та нарікаючи на брак допомоги з кіл старшого громадянства, вказуючи одночасно на те, що інші молодечі організації користають із підтримки своїх ідеологічних батьків. Головну Управу ОДУМ-у в США вибрано в такому складі: Леонід Чудовський — голова; Олексій Коновал — 1-ий заст. голови і референт внутр. зв'язків; Павло Римаренко — 2-ий заст. голови і реф. юнацтва; Микола Дзябенко — орг. реф.; Віктор Кулій — культ.-освітній реф.; Володимир Козачинський — фінансовий реф.; Люба Худяк і Віра Русанівська — кандидати. До Контрольної Комісії вибрані: Юрко Криволап, Сергій Омелченко і Галя Красна. До Тов. Суду: Василь Пономаренко, Рая Земська і Віктор Білоус.

ЯНКА КУПАЛА І УКРАЇНА

(До 75-річчя з дня народження великого білоруського поета).

Нещодавно здійснилося 75-річчя з дня народження білоруського народного поета Янки Купали — поета з світовим ім'ям, що зумів яскраво і правдиво відобразити життя й боротьбу, думи й сподівання білоруського народу.

Його світогляд і поетичний талант формувались в умовах загострення і наростання революційної ситуації на початку ХХ ст., коли в Російській імперії вибухнула народня революція. Становлення Купали—поета відбувалося під впливом найвидатніших досягнень класичної та сучасної йому російської, білоруської та української літератур.

Янка Купала виступив співцем трудового народу, його боротьби за краще майбутнє. Ось чому, як писав він, "книга, де говорилося про тяжку долю бідного люду, завжди мене захоплювала". Такою книгою був, зокрема, "Кобзар" Т. Г. Шевченка, що зробив глибокий вплив на всю творчість Купали.

Т. Г. Шевченко був одним з найулюбленіших поетів і вчителів Янки Купали. Він допомагав молодому білоруському поету вирости в оригінального, самобутнього майстра художнього слова світового значення. Ідейно-тематичний перебіг молодого Купали з Шевченком дуже значний і помітний. Він відчувається в багатьох творах, де показано злиденне життя трудового народу і відбито незламну віру в силу народу, в його прийдешню перемогу і чудове майбутнє.

Як відзначав Якуб Колас, про великий вплив Шевченка на поезію Янки Купали свідчить не тільки зміст, але й поетична форма кращих його творів. Якуб Колас слідом за Максимом Богдановичем справедливо відзначив своєрідний ритм і багату інструментовку шевченківського вірша, які були для Я. Купали зразком для творчого наслідування. Це видно на прикладі багатьох його поезій — таких, скажімо, як "Зашуміє лес разгукані", "Кацярна", "Шуміць шумненька гаек", "Вось тут і живі", "Бандароуна" тощо.

Про захоплення молодого Янки Купали Т. Г. Шевченком свідчать також переклади його поезій на білоруську мову. Перші переклади Купали з Шевченка відносяться до 1905-1907 рр., тобто до самого початку творчого шляху білоруського поета. Переклади відзначаються високою майстерністю і точністю. В них блискуче передані не тільки зміст, але й поетика та ритміка шевченківського вірша.

Велика любов молодого Купали до Шевченка виявилась також в тому, що він присвятив в 1909 р., на відзнаку 95-ліття з дня народження геніального українського поета, два вірші під однією й тією ж назвою: "Памяці Шеуценкі" та "Памяці Т. Шеуценкі (25 лютага 1909 г.)".

Янка Купала добре знав не тільки українську літературу, але й українську народню творчість. В багатьох своїх творах він розробляв фольклорні матеріали й мотиви, в тому числі й українські. Це особливо помітно у вірші "Я казак — не казак..." і ще більше в поемі "Бандароуна".

Поезію "Я казак — не казак" навіяно українськими народніми піснями й шевченківськими вір-

шами, в яких, за висловом Якуба Коласа, "оспівується старовинна слава запорозького вільнолюбного козацтва".

Поема "Бандароуна" (1913 р.) написана Я. Купалою на основі українських народніх пісень про сміливу й горду Бондарівну. Цей образ у змалюванні Купали нагадує багато подібних образів Шевченка, зокрема Марину з одноіменної поеми. "Бандароуна" належить до найвидатніших творів Купали. Вона яскраво свідчить про великий інтерес білоруського поета до життя і художньої творчості українського народу.

Дуже показово, що передові українські культурні діячі всіляко підтримували молодого Купалу. Так, коли білоруська ліберальна газета "Наша ніва" не наважилась надрукувати революційні поезії Купали "Што ты спіш?" та "Там", автор передав їх (влітку 1907 р.) українському філологу І. Свенцицькому, який і опублікував ці вірші в своєму дослідженні "Відродження білоруського письменства" (1908 р.).

На відзнаку величезних заслуг поета в галузі українсько-білоруських культурних зв'язків у 1929 р. його було обрано дійсним членом Української Академії Наук.

Разом з Якубом Коласом Я. Купала все життя широко популяризував творчість Т. Г. Шевченка, виховував на ній молодих майстрів художнього слова. Його власні переклади з Шевченка є найкращими в білоруській літературі.

Янка Купала рідний і близький українському народові.

Могутня, чиста і висока, як Ельбрус, за висловом П. Тичини, поезія Янки Купали надихала і надихає багатьох українських поетів. Не випадково вони часто порівнюють Купалу з його улюбленим учителем Шевченком.

Ясний алмаз любовно і дбайливо,

Він мови білоруської гранив
Братам-народом появивши диво
Так, як Шевченко наш колись
явив.

(М. Рильський, "Янка Купала").

Г. Честертон

У ПОГОНІ ЗА ВЛАСНИМ КАПЕЛЮХОМ

На саму згадку, що я не був присутній в Лондоні під час повені, мене охоплює попросту розпач. Моя рідна околиця Баттерсі, як оповідають, була найщедріше обдарована наводненням. Баттерсі, не потрібно навіть і говорити, є найкращою околицею світу і без повені. Наскільки ж кращою повинна вона бути серед розлогого плеса! Краєвид мусів бути незрівняний. Я певен, що це був привид Венеції. Ось човен, навантажений різником - розвозчиком розрізає срібло вод з незвичайною зграбністю гондолі. Або городник з капустою нахилиється над веслом з неземною грацією гондольєра. Нема нічого поетичнішого за острів! А моя наводнена околиця мусіла виглядати архіпелагом.

Дехто міг би мати деякі застереження щодо реальності ось таких моїх поглядів на повідь, чи, скажімо, на пожежу. Але в дійсності романтичний підхід до цих подій є не менш практичний, як інші. Справжній оптиміст, який і в таких подіях вміє добачати щось гарне або радісне, є куди логічніший і доцільніший, ніж обурений буржуа, який не бачить у цьому нічого, крім нагоди до нарікань.

Не суперечу, є випадки, коли годі радіти, бо їх і витримати не можна, як от спечення в пожежі у Спрінгфілді, або біль зубів. Та це виняткові випадки і, на щастя, вони трапляються досить рідко. А переважне число подій, які змушують чоловіків клясти, а жінок плакати, є неविгодами уявними, емоційними. Наприклад, дуже часто можна чути нарікання дорослих на довге дожи-

дання потягу. А чи ви чули, щоб малий хлопець нарікав з цього приводу? Ні. Бо для нього станція — це країна чудес і поетичної насолоди. Для нього червоні й зелені сигнали — нове сонце, новий місяць. Я особисто маю ці прикмети малого хлопця, і могли б вони послужити кожному. Під час чекання ваш мозок може бути зайнятий найцікавішими і найкориснішими думками. Я особисто більшість найприємніших годин мого життя провів на станції Клангам, яка теж, припускаю, була під водою. Я був там у різних настроях і так заворожений своїми думками, що якби в той час була повідь, то вода мусіла б підійти мені аж по пояс, щоб я зауважив її. Отже, у всіх цих згаданих неприємностях все залежить від емоційної настанови.

Наприклад, уважається загально, що доганяти свій капелюх дуже неприємно. Чейже не тому, що біг утомлює. Ті самі люди радше будуть бігти за малими нецікавими м'ячами, ніж за гарним шовковим капелюхом. Бо існує переконання, "соромно", вони мають на увазі "комічно". Очевидно, що це комічно, бо людина взагалі надзвичайно комічне сотворіння, і більшість речей, що вона робить, безумовно комічні, як от, напр., їсти, любити. І ці найбільш комічні речі є речами, для яких варто жити.

Але людина, коли вчується в суть справи, може доганяти свій капелюх з радістю й захопленням. Вона може уявляти себе мисливцем на сліду дикого звіря, і певним є, що нема дикішого звіря. Щодо мене, то я переконаний, що полювання на капелюхи у вітряні дні буде майбутнім спортом вищої класи. Пані й панове, бажаючи полювати, будуть повідомлені, що професійний упорядник в означеному місці пустив у рух капелюхи. Зверніть увагу, що таке заняття сполучає спорт з гуманістичністю. Мисливці будуть певні, що ніхто й ніщо не потерпить від їх полювання. А як багато насолоди, палкої насолоди, даватимуть вони глядачам! Останнім разом у Гай Парку я звернув увагу чоловіка, що доганяв свій капелюх, на те, як багато чистої радості дав юрбі в цей момент кожен його рух, його

постава, і як його добряче серце повинно бути переповнене гордістю і вітхою з такого приводу.

Цей же принцип повинен бути застосований до будьякої іншої домашньої проблеми. Добродій, що пробує витягнути муху з молока, або кусник корка з вина, часто уявляє себе розлюченим. І якщо б у цей момент він уявив себе рибалкою, терпеливо вичікуючим над глибоким ставком, його душа проясніла б від заспокоєння і насолоди.

Мені доводилося зустрічати людей з дуже модерними поглядами, яких роздратування спонукало вживати теологічні терміни, не в зв'язку з доктриною, а просто тому, що не могли висунути вщерть напханої шухляди. Мій добрий приятель якось винятково страждав від цього. Кожного дня його шухляда затиналася, і кожного дня якась інша частина гардероби була в тому причинною. Я зауважив йому, що поняття зла в цьому випадку суб'єктивне і релятивне, базоване на припущенні, що шухляда буде, повинна й мусить відчинятися. "Але, — зауважив я — "якщо ти уявиш собі, що морочишся з противником, або ливною тягнеш друга з Альпійської безодні, ти відчувеш захват, а не роздратування". Скоро після цього я залишив його, і не маю найменшого сумніву, що моя порада принесла найкращі наслідки. Я уявляю його, як він щодня тягне шухляду — очі пломеніють завзяттям боротьби, в ушах гуде аплодуючий стадіон.

Отже, я не погоджуюся, що є примхливим або неможливим поетично насолоджуватися повинню Лондону. Нічого поважного, крім маленької неविгоди, вона не принесла. А неविгода, як я вже зазначив, є лише одним випадковим аспектом справді романтичної ситуації. Тому пригода є передбаченою неविгодою, і навпаки, неविгода є передбаченою пригодою. А вода довкола лондонських будинків і крамниць мусіла лише додати їм чару і краси. Так, як казав католицький священик у якійсь повісті: "Вино добре з усім, крім води". І, за тим самим принципом, "Вода добра з усім, крім вина".

Переклад Н. Спольської

Янка Купала, який багато чого навчився у передових українських письменників, в свою чергу став учителем багатьох письменників України. Велика увага і любов Купали до братнього українського народу, його літератури і усно-поетичної творчості, взаємна любов українського народу та його письменників до Купали і його чудової поезії є яскравим проявом непорушності культурних зв'язків та дружби українського та білоруського народів.

П. О.

Олександр ОСИПОВ

ЗДРАСТУЙ, МАРС!

(Науково-фантастичний нарис)

— І подумати тільки, як швидко летить час: зовсім недавно межею наших мрій були польоти на Місяць. А тепер ми сягнули далеко вперед...

Так почав свою розповідь відомий спеціаліст в галузі астрономії, академік Сергій Володимирович Мурашов, якому пощастило брати участь у першому перелоті Земля—Марс—Земля.

— Як зараз пам'ятаю, — говорив він, — перший день, коли я і п'ятеро моїх товаришів прибули на штучний супутник Землі, де нас уже чекав міжпланетний корабель, якому судилося перенести нас на Марс. Він являв собою ракету з атомовим реактивним двигуном. Принцип дії такого двигуна, як вам відомо, дуже простий. На ракеті встановлюється атомний реактор. Тепло, що виділяється при розпаді атомних ядер, використовується для нагрівання якоїнебудь рідини, наприклад, води. Під дією високої температури вода розкладається на водень і кисень. Потік цих до білого розжарених газів, витікаючи з сопла двигуна з швидкістю близько 10 кілометрів на секунду і породжує реактивну силу, яка рухає ракету.

Управління двигуном було, звичайно, цілком автоматизоване: процеси, які відбуваються в двигуні, такі різноманітні, такі швидкоплинні, що ніяка людина не зможе за ними простежити і вчасно виправити відхилення в роботі двигуна від заданого режиму. Крім автомата, що управляє атомним двигуном і контролює його роботу, на нашому кораблі було багато інших автоматичних пристроїв. Деякі з них стежили і за температурою, вологістю, чистотою повітря в каютах, за вчасно попереджали нас про наближення великих метеорних часток і т. ін.

Майже за три місяці до чергового великого протистояння Марса ми залишили небесний острів, який гостинно дав нам притулок, і спрямували наш корабель до орбіти цієї планети. Маршрут і графік нашої подорожі було детально розраховано в обчислювальному бюро інституту міжпланетних сполучень. Політ до Марса — 70 днів, перебування на планеті — 20 днів, політ до Землі — 90 днів. Отже, вся наша подорож на Марс мала тривати трохи більше півроку.

Перший етап подорожі проходив без усяких пригод. За напруженою роботою — кожен з нас брав участь у виконанні великої і різноманітної програми наукових досліджень — непомітно минали дні польоту. В міру того, як зменшувалася відстань до Марса, збільшувались розміри його диска. Користуючись нашим телескопом, ми безупинно вели фотографічні і візуальні спостереження планети. Особливо цікавили нас її знамениті "канали" — їх відкрив ще в 1877 році відомий італійський астроном Скіапареллі. Я годинами не відривав очей від окуляра телескопа, вивчаючи ці утворення. Повинен зараз признатися, що потай я сподівався знайти хоч будь-які натяки на їх штучне походження, на те, що вони створені працею розумних істот. Та всі мої старання були марні: смуги "каналів" при великому збільшенні розпадались у полі зору те-

лескопа на складну мозаїку неправильних плям, забарвлених у синьо-зелені, голубуваті тони...

Всього 30 тисяч кілометрів віддаляли нас від планети. Її величезний диск яскраво сяяв в ілюмінаторах корабля в усій чарівності своїх барв: срібло полярних шапок ефектно вирізнялось на червонистій поверхні материків, покреслених тонкими лініями "каналів", а рожеві й оранжеві тони великих материкових просторів мальовничо відтінялись зеленкувато-синім забарвленням марсіянських "морів". Розглядаючи обриси материків Марса, вдивляючись у заплутаний малюнок сітки його "каналів", ми часто мимоволі замислювались: а що чекає нас у цьому невідомому світі?

...Корабель опинився у верхніх, найбільш розріджених шарах марсіянської атмосфери. Торкнувшись їх і втративши при цьому частину своєї космічної швидкості, він почав рухатися відносно планети по досить витягнутому еліпсу. Завершивши повний оборот, корабель вже занурився в густішу частину повітряної оболонки Марса і в результаті гальмування знову втратив трохи своєї швидкості. Минали година за годиною. Швидкість корабля дедалі зменшувалась. Підкоряючись тяжінню Марса, наша космічна ракета швидко знижувалась. Коли до поверхні планети лишилось кілометрів сто, командир корабля повернув корабель кормом до планети і включив атомовий двигун. Сила віддачі потужного газового струменя, що вивергався з сопла двигуна, загальмувала падіння корабля. Ми лежали в м'яких пневматичних гамаках. Стукала кров у скронях. Часом туман застилав очі. Дихання було утруднене. Як повільно тяглись останні секунди нашого рейсу! І от корабель здригнувся від удару. На якусь мить страх стиснув серце, але саме на мить: відчинились двері, що відділяли нас від рубки управління кораблем, і по радісному обличчю командира ми зрозуміли, що посадка пройшла щасливо.

Швидко відкрили один з ілюмінаторів. Лагідне сонячне проміння осяяло наші схвилювані обличчя.

— Здрастуй, Марс! Швидше побачити небо Марса, швидше ступити на його поверхню!

Надівши скафандри, мої товариші один по одному виходили з корабля. Настала і моя черга. Надів і я скафандр — цей костюм зіркоплавців, який дає змогу в порожнечі світового простору дихати, рухатися, обмінюватися з допомогою радіо думками, — і ввійшов у тамбур. Послужливий автомат зразу ж зачинив за мною двері і включив потужний насос для викачування повітря. Через дві-три хвилини, коли в тамбурі не лишилось повітря, передо мною відчинились двері, що вели назовні...

Перед нами простягалась одноманітна рівнина, вкрита незліченними тріщинами. Її червонувата поверхня тьмяно виблискувала під промінням сонця, що вже висіло над обрієм. Ніде не видно ні струмочка, ні озера. Ніде ні травинки, ні кущика, ні деревця. Тільки струмінки пилу, підхоплені вітром, зміїлись біля наших ніг. Пустеля. Безкрайня, мертва пустеля. Над нею — темнофіолетове склепіння неба. А з нього, не боячись блиску сонячного проміння, на нас дивились холодним поглядом зірки. Сонячний диск у формі правильного кола, сяяв біля самого обрію і був нестерпно яскравий для ока. Наш корабель кидав різку чорну тінь.

Ніколи не забуду цих перших вражень. Фантастичне поєднання барв, небо, вкрите зірками при блиску сонця, надавали ландшафтові якогось нереального, казкового характеру.

Ми швидко встановили алюмінійовий шток. Мить — і на його вершині затріпотів прапор. Вітер розгорнув шовкове полотнище.

Всебічне детальне вивчення природи Марса не було завданням нашої експедиції. Ми — тільки перші розвідники, і час нашого перебування тут дуже обмежений, а програма наукових досліджень досить велика.

Насамперед, треба було з'ясувати якомога точніше склад і будову атмосфери Марса. Далі ми сподівалися зібрати матеріали, які дали б змогу судити про магнітне поле цієї планети, про її корисні копалини, геологічну структуру континентів, "морів", "каналів", а також про її флору і фауну. Крім того, треба буде підготувати наш корабель до відльоту.

Наступного дня ми зранку взялися за роботу. Мої товариші вивантажували частини всюдихода, встановлювали автоматичну метеорологічну обсерваторію, складали павільйон, де передбачалось встановити прилади для вивчення марсіанського магнетизму, монтували установку для бурових робіт, а я готувався до астрономічних спостережень для точного визначення місця нашої посадки і провадив кінозйомку.

Хоч сила тяжіння на Марсі становить 0,38 від того, що маємо на Землі, отже ми повинні були б почувати себе разів у три сильнішими, проте ці роботи нам далися нелегко; не забувайте, що ми були в скафандрах, а в такому одязі працювати не дуже зручно.

Всудихід був збудований з дуже міцних і легких пластмас. В його герметично закритій кабіні могли вільно розміститися четверо. Великі прозорі вікна давали змогу добре оглянути місцевість. В середині кабіни підтримувалась нормальна температура, нормальний атмосферний тиск і потрібний склад повітря. Всудихід приводився в рух електромоторами. Електричною енергією нас забезпечувала потужна батарея так званих вентильних фотоелементів — приладів, які найпростіше і безпосередньо перетворювали променисту енергію в електричну. Ця батарея містилась на покрівлі нашого всюдихода. Спеціальний автоматичний пристрій стежив за тим, щоб фотоелементи завжди були під прямим кутом до сонячних променів. Всудихід міг розвивати швидкість до 50 кілометрів на годину. Звичайно, були у нас і скафандри, тож ми завжди могли залишити його кабіну.

І ось рано-вранці ми, попрощавшись з товаришами, що лишилися на кораблі, вирушили в дорогу. Ми попрямували на південний схід, до Ерітрійського моря, розташованого за моїми розрахунками за тисячу кілометрів від місця нашої посадки. Подорож була дуже одноманітна. Куди не глянеш — скрізь бачиш ту саму залиту сліпучим промінням сонця безрадісну рівнину, забарвлену в червоні, рожеві, оранжеві тони. Ніде ні горбочка, ні помітної западини... Як народилися на Марсі ці величезні, мертві простори, що займають три чверті його поверхні? Чи є вони результатом тривалої

руйнівної роботи сонця, вітру, води? Чи, може, це дно висохлих морських басейнів? Такої думки дотримувався наш геолог. Підтвердження її він бачив у тому, що породи, з яких складався ґрунт пустелі, були осадовими породами і нагадували наші земні червоні пісковики.

Щодня ми робили дві-три більш-менш тривалі зупинки, під час яких провадили астрономічні визначення нашого місцезнаходження, збирали зразки мінералів, робили метеорологічні, магнітні й інші вимірювання. Хоч марсіянська пустеля гнітила нас своєю одноманітністю, ми все ж були їй вдячні — вона не мучила нас спекою. Скорше навпаки: вдень температура ґрунту піднімалась тільки до 10—15 ступенів, а вночі вона падала до 50—70 ступенів нижче нуля. Такі різкі коливання температури протягом доби не були загадкові: це наслідок надзвичайної розрідженості атмосфери Марса — густість повітря біля поверхні цієї планети така ж, як на Землі у стратосфері, на висоті 18—20 кілометрів над рівнем моря.

Нарешті — Ерітрійське море! Під'їжджаючи до нього, ми не сподівались побачити білу піну прибою: відомо, що марсіянські "моря" не є водними басейнами. Що ж постало перед нашими очима? Скажу відверто, в перший момент ми були розчаровані: перед нами розлягалась та ж червонувата пустеля, тільки вкрита великими сіро-зеленими, сірими, блакитними плямами.

Одягши скафандри, ми вийшли з всюдихода. Я зайнявся астрономічними роботами, а мої товариші пішли, як вони казали, по здобич.

Вже вечоріло, коли ми зустрілися знову, і перші слова, які мені довелося почути від них, були: "На Марсі є життя!" Плями, що вкривають поверхню "морів" — це величезні колонії різноманітних лишайників і мохів. Бажаючи дати нашому товаришеві можливість зібрати досить повну колекцію мохів і лишайників, ми, не поспішаючи, просувавшись до Південного "моря", що охоплює південний полюс Марса. Ми гадали відвідати полярну зону південної півкулі, де в цей час був у повному розпалі полярний день. Літо тут триває майже 12 земних місяців. Сила-силенна сонячного проміння, досить висока температура ґрунту, наявність

З неба ринув справжній зірковий дощ...

вологи від танучої полярної шапки створюють особливо сприятливі умови для розвитку рослинності. І справді, в міру того, як ми наближались до південного полярного кола Марса, моху та лишайників ставало менше. Їх заступали трави і сланкі чагарники ніжного зелено-блакитного кольору, які трохи нагадували такі рослини земних тундр, як клюква, брусниця, полярний яловець.

Як відомо, думку про існування на Марсі рослинності вперше з усією впевненістю висловив відомий астроном Г. А. Тихов. І от тепер його погляди дістали підтвердження і обґрунтування в тих гербаріях, які зібрав наш ботанік. Ботанік з головою поринув у роботу. Він часто робив тривалі екскурсії, а потім до пізньої ночі класифікував зібрані рослини, годинами розглядав їх у мікроскоп, намагався описати свої знахідки найдокладніше. Його особливо цікавило питання про дихання марсіанських рослин: було незрозуміло, як вони могли існувати при майже повній відсутності кисню. Вивчаючи будову кореня і стебел, він, як видно, розгадав цю загадку. В коренях рослин Марса виявив колонії анаеробних бактерій, тобто бактерій, що живуть у безкисневому середовищі, розщеплюючи мінерали ґрунту Марса, вони звільняли кисень, що є в них. Цілком можливо, що цей кисень, потрапляючи в тканини рослин, і давав їм змогу дихати. Таке "співробітництво" — симбіоз бактерій і рослин — широко відоме в земній природі. Мандри по "морях" Марса остаточно переконали нас, що справжніми володарями цієї планети є найнижчі рослини і бактерії.

Настав час повертатися. Нам треба було ще ознайомитися з одним із ближчих "каналів" Марса.

Швидко мчав наш всюдихід. Ось і гирло "каналу". Перед очима той же червонуватий ґрунт, вкритий плямами лишайників і мохів. Вивчення геологічної будови "каналу" показало, що він являв собою довгий, майже на тисячу кілометрів, яр, що утворився в результаті опускання частини кори Марса. Ширина цього яру — не менше сотні кілометрів. Час згладив його краї, і тільки струминки газів, що зрідка з'являлися над тріщинами в ґрунті, говорили про колись могутні процеси вулканічної і горотворної діяльності на Марсі. Наші спостережень одного "каналу", звичайно, недостатньо, щоб зробити остаточний висновок про природу всієї системи "каналів" Марса: для цього треба було вивчити їх на всій поверхні планети. Та тепер ні в мене, ні в моїх товаришів не лишилось ніякого сумніву в тому, що "канали" не мають правильної структури і не можуть вважатися штучними спорудами, як гадали деякі астрономи.

Програма намічених наукових досліджень була вичерпана. Ми вирішили цілий вечір присвятити упорядкуванню щоденників, наукових робіт, колекцій мінералів, гербаріїв. Залишивши своїх колег за цією роботою, я вийшов із всюдихода з тим, щоб зробити чергове визначення широти і довготи того місця, де ми розташувались.

Нічне небо Марса, як завжди, було надзвичайно чарівне. На сході тьмяним світлом сяяв малесенький диск Деймоса, а на заході швидко піднімалась яскрава зірка — другий супутник Марса — Фобос. Раптом по небі пролетіла яскрава палаюча "зірка", потім друга, третя, четверта...

З неба ринув справжній зірковий дощ. У мене серце замерло від радості — я бачив таке величне явище вперше в своєму житті. Проте час був уже пізній і я пішов до своїх товаришів. Не встиг я ввійти в кабінус всюдихода, як ґрунт здригнувся від сильного удару. Із столика упав мікроскоп, розбилася пробірка з якоюсь культурою марсіанських мікробів, а її уламки поранили обличчя ботаніка.

Вночі нас розбудив якийсь приглушений стогін. Ми скочили на ноги і застигли — наш товариш умирив. Його обличчя спотворили корчі, очі зробились скляними, губи застигли в жакливій посмішці. Ці ознаки говорили самі за себе. Його захворювання нагадувало стовбняк. Я швидко зробив йому кілька ін'єкцій протистовбнякової сироватки, та було вже пізно. Виявилось, що бактерії Марса нещадні...

З слізьми на очах залишали ми невеликий горб, а його чорна, різка тінь сиротливо тяглась до слідів гусениць всюдихода.

На цьому наші злигодні не кінчилися. Увечері сонце раптово померкло. Зникли, затремтівши, зірки. Все поринуло в жовту імлу. Страхотливої сили вихор піску, червоного пилу накинувся на всюдихід. Струмені піску люто бились у шибки нашої kabini, з жадою лизали гусениці всюдихода, його корпус. Примара смерті стала перед нами. Але, раптово налетівши, ця страшна буря так само раптово і припинилась...

І, нарешті, настав день, коли ми зустрілися з нашими друзями. Радість побачення була затьмарена нашою тяжкою втратою; єдиною втіхою для нас було те, що ім'я його, як ім'я першого дослідника Марса, збережеться у віках...

Точно у призначений час наш корабель стартував з Марса, і могутнє ревіння його двигуна прощальним салютом пролунало над пустелями Марса, над його "морями" і "каналами"...

А. Леріт

Три поезії

* * *

Над горою заграва ясна,
Скоро місяця коло устане...
Та не вийде — не вийде вона,
Тільки згадка, як серцю догана.
Тільки згадка про рідну блакить,
Про далекі окрілені роки...
Доки буду минулим я жить,
Доки буду я в'янути, доки!...

Лондон, 1957

* * *

Вже гудок пообідній затиш,
Загарчали машини, завили...
Марно слів я шукаю п'яних
Серед шуму фабричного й пилу.
Марно мозок і душу топлю,
Чи не досить, що стомлене тіло?!
Моя муза під крик журавлів
За моря голубі полетіла.

Лондон, 1956

* * *

З-за якої судилось покути
Бить чолом тут осінній порі?!
Знов туман непроглядний окутав
За фабричним вікном димарі.
Знов отруйливий чад переповнив
Горло й груди бронхітні ущерть,
Знов ридання душі невимовне,
Що часами страшніше за смерть.

Лондон, 1956

ВІСТІ З ПОНЕВОЛЕНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

АГІТКА ПРО СОВ. УКРАЇНУ ДЛЯ ФРАНЦУЗІВ

Пропагандивний журнал "Франс-СССР", видаваний у Парижі товариством цієї самої назви, що має на меті "сприяти обопільному пізнанню та співпраці між Францією і СРСР, помістив у своєму травневому числі десять сторінок про Україну, головне побутових репортажів з України, написаних репортером цього місячника М. Полетті. "Українські зустрічі" — названо цей цикл репортажів, що починаються — як звичайно у французів — відзначенням жіночої краси. Дочками Ярослава Мудрого назвав французький репортер українських дівчат і жінок, на згадку, що перші взаємини між Францією і Україною виявилися в тому історичному факті, що київська княжна Анна Ярославна захопила французького короля Генріха I своїм чаром і красою. З того приводу він зарахував також до "дочок Ярослава" і Сву Гансську, що з нею мав захоплюючий роман Оноре де Бальзак у Верхівні на Київщині. Французькому автору вімпонує безпосередність і свіжість українських дівчат при праці, чи на дозвіллі. Йому здається, що ці прикмети українських жінок виникли завдяки їх вихованню та атмосфері праці й побуту в колгоспі... (Нібито у доколгоспній Україні жінки не були веселі, безпосередні і повні життя?!),

М. Полетті передає свою розмову з студентками Київського університету, які цікавляться багатьма справами у Франції і питають французів про все, включно про те, що він думає про кохання.

Порушує репортер "Франс-СССР" також делікатні питання, а саме відносини по XX партійному з'їзді і, головне, дискусію з приводу деєсталінізації.

Полетті пише, що в советській громадській думці виникли після розвінчання Сталіна дві течії: одні звертали увагу тільки на помилки і слабості советського режиму, а інші, навпаки, бачили тільки успіхи. Угорські й польські події призвели до спільних поглядів, пише автор, бо вони виявили одній і другій течії, що "один односторонній погляд може бути небезпечним".

А далі, в стилі й тоні деєсталініза-

ції, автор репортажу характеризує громадську думку в СРСР. Мовляв, інтелігенція дуже радикально боронить соціалістичний реалізм, вихваляє економічні реформи Хрущова, деєнтралізацію й т. д.

Окремий репортаж присвячено Запоріжжю. Автор відвідував тут сталеварні, Дніпрогес та інші заводи. Це місто, на його думку, є символом нової індустріальної України.

Про господарський потенціал України так висловлюється М. Полетті, зсилаючись на звіт і спостереження французьких парламентаристів, які відвідали Україну у вересні 1956 р.: "Вони були вражені господарським розвитком України". Те, на що вони звернули спеціальну увагу, був факт, що Україна, як кількістю населення, так і величиною своєї території, дуже подібна до Франції. Якщо все таки Україна як союзна республіка не диспонує всіма ділянками продукції — принаймні у достатній кількості — вона продукує, як подано у звіті парламентаристів, більше чавуну, ніж Великобританія, Франція і Німеччина разом узяті, більше сталі, ніж Франція, та більше вугілля, ніж Франція й Італія разом узяті.

Про настрої в Україні після деєнтралізації Полетті пише: "Мені розповідали в Києві, що останні заходи з метою поширити компетенції республік ("Ми вже доволі сильні, щоб могли самі собою керувати") — уможливають ще більший розвиток. Тут дуже захоплюються деєнтралізацією і організацією господарських районів. Мені згадували про Дніпрогес, де вже партійний секретар заявляв, що цілий ряд союзних міністерств має бути ліквідований".

Про колгоспне життя автор написав окремий репортаж, побувавши у двох — сам це зазначає — багатших колгоспах: ім. Лібкнехта в Одеській області та "Ленінський шлях" Харківської області. Автор намагається змалювати "достатки" селян, які, мовляв, багато продають на колгоспних базарах, уже менше зобов'язані постачати с. г. продукти державі. Ситуація на відтинку сільського господарства нібито покращала в останніх двох роках. Заслуги в цьому селяни приписують Хрущову. Репортаж про Олесу та кілька портретів звичайних підсо-

ветських людей доповнюють матеріали, присвячені Україні в цьому числі "Франс-СССР".

Безумовно, матеріали зібрано цікаво, звернено увагу на чисто людську побутову сторінку (через яку спиритно просувається пропаганда), показано у репортажах і в шкідливі звичайних пересічних людей в їх щоденному побуті, в цілому значно менше поз і декорацій. Все це з розрахунком, що саме на ці речі французький читач чутливий.

Зате з усього цього Україна виходить, як провінція Росії, без єдиної згадки про її окрему культуру, мистецтво, мову. Двічі згадується про російську мову, якою захоплюються київські студенти.

В необізнаного читача може створитись враження, що українці належать до російської культури. Дуже хитро автор оминав кожную нагоду, якою мав би засвідчити відмінність України від Росії.

В. М. (Париж)

РОЗМОЛОДЖЕНА МОЛОДЬ

Лев Кассіль надрукував у "Літературній газеті" велику статтю — "Молодые й "размоложеные"". Цікава стаття. Повчальна.

Це вперше казенна пропаганда офіційно визнала факт "розмолодження" молоді в СРСР. Молодь втратила ідеали, передчасно старіє, оміщаннюється, глузує з святе-святих — батьків-комуністів. Свої твердження Лев Кассіль підпирає прикладами. Він пригадує свято 7 листопада в Москві: прожектори і фєрверки в небі, гучномовці на вулицях. Грім артилерійського салюту сповнює Кассіля дитячим захопленням. А в цей же час він чує від підлітків утомлене зітхання: "О-о! Знову!.. Скільки можна?.." Автор веде нас на комсомольський "диспут про щастя" — і тут це саме. Коли доповідач, мов папуга, повторює заучені тиради про ідеал і сенс життя, з кутка долітає глузлива репліка: "Дійшло?.. Патріотизм!" Так і підкреслено: "Патріотизм". Автор заводить нас на політінформацію в технічному училищі — і знову знайома картина. Лектор, — розуміється, схвилювано, — малює райдужні перспективи зросту країни, сипле в залю цифрами і цифрами. А у відповідь йому суцільне знування:

"А що ми від цього будемо мати?"
І так усьоди.

Товариш Кассіль обурюється. Треба розібратися, — каже він по-прокурорському, — у причинах, які породили серед школярів, студентів і молодих робітників розперезаних "нібонічо", доморослих нігілістів, пияків, рвачів, ледарів, хуліганів, снобів-стиляг. Попробуємо і ми "розібратися".

За Кассілем виходить, у всьому винний "злой ветер войны". Та ще трохи Сталін, з його культом особи. А ми пригадаємо забудькові: ще задовго до війни діти Саркісових у Донбасі, діти багатьох інших секретарів обкомів жили життям "стиляг", їздили державними машинами на пікніки, влаштовували п'яні оргії, чинили бешкети. Після війни Сталін лише узаконив привілеї нової класи панів, дозволивши високим партійцям, високим військовикам будувати особняки і дачі, втримувати прислугу для себе і своїх барчуків. Є, щоправда, деяка якісна різниця. Діти Саркісових, розбивши державні машини, їздили поїздами. Сьогодні ж "синаша" партійного мужа медичних наук у Львові, викинений п'ять років тому з інституту за неуспішність і пиятику, розбиває не державну, а батьківську "Победу". І їздить він не поїздами, а просто бере літака і летить собі мамине здоровило до Києва. Так при чому ж тут "злой ветер войны?".

Культ Сталіна... Точніше треба казати: культ партії. Без сумніву, це він, — культ партії, культ її вождів і вождиків, — породив у советському безкласовому суспільстві соціалістичних Митрофанушок. Однак найбільшої шкоди завдав він робітничо-селянській молоді. Її обікрадено, бо всі здобутки революційної весни народів 1917-20 років монополює загарбала партія. Дітям трудящих залишається одне щастя: праця, праця і ще раз праця. Без надій, без просвітку, без ідеалів.

Стає зрозумілим, чому діти трудящих, силою відірвані від школи і кинені в колгосп чи на виробництво, тягнуться до чарки. Стає зрозумілим, чому більшість постійних відвідувачів міського виверезника у Львові становлять учні технікумів, студенти ВУЗів.

І все ж товариш Кассіль твердить — "злой ветер войны". Тож

під кінець ми знову пригадаємо забудькові: 1815 року офіцери царської армії йшли визволяти Європу від "наполеонівського страхіття". А повернулися вони додому... декабристами! 1945 року молоді советські воєнки йшли визволяти ту саму Європу від "страхіття гітлерівського". Повернулися ж вони з походу тсж уже прозрілими мужами. Залізна заслона відкрилася — вони побачили Європу, Європа побачила їх. Та залізна заслона враз герметично закрилася — і молодь ще ясніше побачила "страхіття сталінське".

Що ж, закони історії невимовні. На нещастя доживаючих свій вік теперішніх "батьків народу" історію робить не десяток "героїв-чудотворців" у Кремлі. Історію робить молодь — і якраз "розчарована", якраз та сама молодь, яку вони так силкуються "розмолодити".

ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ УКРАЇНЦЯМИ В ПОЛЬЩІ

Про те, що в СРСР пильно слідкують за розвитком українського національного руху в нових умовах гомулківщини, свідчить хоч би те, що "Радянська Україна", як партійно-урядовий орган у Києві, в числі від 15 червня в окремій рецензійній замітці, нарешті, висловила варшавському "Нашому Слову" свої найкращі побажання. В замітці підкреслюється, що в Польській Народній Республіці нараховується 300 тисяч українців, що ті українці, "згідно з лєнінським національним принципом", оце недавно отримали від режиму змогу "розвивати свою національну культуру", створили легальну суспільно-культурну організацію з органом "Наше Слово". Далі замітка обговорює матеріал, друкований у газеті. Вона схвалює те, що "Н. С." закликає українців "брати активнішу участь у соціалістичному будівництві в країні", відображає культурне життя українського населення в Польщі, висвітлює "спільну революційну боротьбу українських і польських трудящих", намагається забезпечити читачів дописами про життя в УРСР тощо. Та найбільшої похвали варшавська українська газета зазнає за те, що, "йдучи назустріч побажанням читачів, почала публікувати матеріали про підступну діяльність мерзенних зрадників українського народу — українських буржуазних націоналі-

стів", зокрема "розкриває націоналістичну організацію ОУН".

Цікаве побажання київського партійного органу "Нашому Слову". І йому бажається "нових успіхів у справі дальшого згуртування українського населення і мобілізації його на ще успішнішу працю в будівництві соціалістичного суспільства в народній Польщі".

Труднощі, в яких живуть українці в Польщі і яких не прикриває навіть "Наше Слово" — утиски з боку поляків, неможливість вернутися на прадідівські землі тощо — рецензія дбайливо проминула, не згадавши про них ні словом. "Рад. Україна" не намовляла пропагувати поворот, навпаки, вказала потребу працювати для "соціалізму в Польщі". Але самий факт зрецензування в київській газеті "Нашого Слова" (по одному році його видавання!), закликає "далі гуртувати українське населення" — має свою вимову. Причини чужинської зацікавленості долею українців у Польщі з боку Москви, можливо, вийдуть наверх уже найближчим часом.

У щасливій радянській країні. Жінка звітує бригадирові про виконання норми на мулярській роботі. Фото з київського журналу "Україна".

3 листів Юрія Липи

Щоб жити з людьми, треба мати передовсім їх довір'я. Щоб викликати це довір'я, треба відповідно жити з людьми. Але як жити з українцями?

На початку старайтеся довідатися про кожного, як він живе. Пізнайте сім'ї і цілі роди, пізнайте їх взаємовідносини. Пізнайте між ними непорозуміння й ворожнечі, так само як дороги й вулиці, при яких вони живуть. Не пускайтесь при першій зустрічі з українцем в довгі розмови, взагалі не пускайтесь в довгі розмови, хіба якісь технічні.

Оскільки можливо, ніколи не поспішайте з радістю чи наказом. Передовсім одобряйте, або делікатно похваліть те, що варт похвали.

Живіть близько з ними, але не будьте накидливі. Назагал перебувайте так у товаристві, щоб ви не були помітні... Подивіться, як поводить Митрополит, як поводить колись Михайло Грушевський. Простота! Але тяжко здобути таку простоту!

Недобре, коли Вас часто бачать тільки з одною людиною, недобре й коли ніколи з тими самими. Не допустіть у розмові до жарту над відсутніми, хіба що цю розмову провадять жінки. Вони часом мають материнське гостре слівце.

Не слухайте прикрих відомостей про знайомих, почувши щось подібне, хоч би й зо три рази, з зимною кров'ю забувайте за кожним разом. Зрештою, за всіма неприємностями українці завжди ховають трохи й доброї волі.

Не намагайтеся багато зробити сами особисто. Хай інші зроблять те саме, нехай і гірше від Вас, — але це їм дасть більше щирого задоволення.

Делікатними заввагами більше впливайте, як довгими проповідями. Проповіді мають у собі те, що їх хочеться виголошувати далі, але зовсім не помагають у праці.

Величезна більшість українців не має особистих кабінетів і не дуже уважна до годин зосередження своїх ближніх, — не треба бути у відношенні до них педантом з годинником у руці. Подивіться на їх усміхнені обличчя, коли вони переривають працю, і також усміхніться до них.

У знайомих способах думання українці почують себе добре, не-

знайомі способи викликають у них рід внутрішньої паніки. Коли Ви вже хворієте на новість у думанні, старайтеся принаймні ослабити прикре враження якимсь нормальним натяком, або й легким жартом. Люди відітхнуть, а це — добре.

Будьте уважні до слуг і до нижчих людей, бо, назагал, всі українці до них уважні. Зрештою, ці нижчі люди прекрасно відчують ваш внутрішній моральний клімат. Повірте, жоден рентген не просвітлить вас так, як їхні іноді олущені вниз очі.

Не поспішайте ганити українців. Вони терпеливі на такі догани і дуже слабо виправдуються. Але, назагал, в них є цінності, і то немалі, тільки вони не вміють того висловити.

Так само не піддавайтесь відчаєві, придивляючись до української керми. Вона трохи спізнється в останніх століттях. Не хоче нічого обрахувати, — все має якусь убогість мислі, недоробленість, надію на "якось то буде"!

Назагал, всю боротьбу за існування народу бере властиво тип українця. Нераз він, цей безіменний тип, рятував зовсім безнадійні ста новища.

Хто бачив свого часу наші штаби і над Дніпром, і під Полтавою, чи в Хусті, той здивується, скільки помилок, скільки "халатности" (шляфрокості) було в їх провадженні. Але в загальному виходило незле. Рятували ситуацію командири сотень.

Начальство, провід, наплутає, накрутить, намучить людей всякими наказами і контр-наказами, і вкінці залишить військо в сліпій вулиці, без орієнтації. Роби, що хочеш, — покажи, що вмієш! І показували, і ще як показували!

По вченому можна б це назвати — таланти експромту.

Ось такий приклад до цього, — Чортківська офензива. Хто її придумав, — досі не знати, але люди відчували, що їм треба зробити, і в останній хвилині вдарили так, що опинились далеко в запіллі ворога.

Нехай ніхто з проводу дуже не підкреслює, що він, мовляв, "провід". Взагалі, українці ніколи не стерплять, щоб їх провід не їв і не спав з ними разом.

Лишається тільки одна вказівка:

не відбігай від свого типу! Коли занадто ти вже відбіг від нього, відвернись тільки від чужих (чи й своїх) книжок, — тебе навчати відразу порядку свої ж такі люди.

Наш тип не є такий "сьогоднішній"! Це — старий, вироблений тип. Трапила мені до рук книжка, де згадуються наші прапрадіди з IX століття. Це чисто практична книжка "Стратегікон" візантійського цісаря Маврикія.

Ось приклади, де він пише про нашу кров:

"Вони — численні, витривалі, легко зносять спеку, холод, дощ, наготу і недостатки. До чужоземців, що до них приходять, вони ставляться приязно"...

Часто дивився я на голих дітей, що бігали в осінніх дощах, чи на босих селян на снігу, або на селянок, що перуть в ополонках під час зими, — і пригадував ці слова.

"Стратегікон" ще говорить про дивну звичку наших пращурів.

"Коли на них нежданно напасти, вони сходять під поверхню вод, держачи в роті спеціально виготовлену для цього грубу тростину. Ці тростини доходять до поверхні води, а вони лежать навznak на дні ріки і так дихають. І тоді не можна в жоден спосіб здогадатися про їх присутність".

Цісар Маврикій, великий практик війни, не каже, скільки можна так сидіти під водою... Я думаю, слідкуючи за сучасними подіями, що і 25, — і 30 літ. Тільки що тепер українці вибирають для ховання не воду, а всякі короткотривалі світогляди, — і сидять на дні їх, ждучи за старим звичаєм, коли ворог відійде.

Цісар Маврикій помітив, мабуть, також політичні слабкі сторони українців.

"Якщо серед них багато вождів, — пише він, — і нема між ними згоди, не дурним було б притягнути декотрих їх на свій бік подарунками або промовами".

Радістю сповнилось моє серце, що однак жінки наші вже й одинадцять віків тому були дуже працюючі і прив'язані до родини, і що взагалі, як каже він, "скромність їх жінок перевищує кожну людську натуру".

Назів тут, приглядаючись до жінок, подивляти можна цю прив'язаність до сім'ї і нечувану працюючість. Ніде на Заході та, мабуть, і на Сході нема такого самого відречення для своєї крові.

УВАГА!

УВАГА!

ВИДАВНИЦТВО "МОЛОДА УКРАЇНА"

має до розпродажу такі книжки:

- В. Бендер — "Марш молодости" — 2 томи
повість про другу світову війну — — — \$1.60
- О. Кобилянська — "У неділю рано зілля ко-
пала" — оповідання — — — — — 1.50
- І. Лобода — "Вони прийшли знову" — роман
з фінляндсько-большевицької війни — — — 1.25
- Д-р М. Шлемкевич — "Загублена українська
людина" — — — — — 1.75
- Д-р М. Шлемкевич — "Українська синтеза
чи українська громадянська війна" — — — 0.75
- П. Карпенко-Криниця — "Поеми" — — — 0.75
- В. І. Гришко — "Україна сьогодні і ми" — — — 0.75
- "Свирид Ломачка в Канаді" — фейлетони — — — 0.75
- І. Качуровський — "В далекій гавані", поезії 1.00
- Д-р С. Іваницький — "Переяславський дого-
вір з 1654 р." — — — — — 1.20
- Н. Наливайко — "Домашній ворог" — — — 0.40
- Дм. Соловей — "Стежками на Голготу" — — — 0.40
- Н. Григоріів — І. "Українська боротьба за
державу в р.р. 1917-20; ІІ. "Чому українці
не вдержали своєї держави" — — — — — 0.25
- Н. Григоріів — "Соціалізм та національна
справа" — — — — — 0.25
- М. Зореславич — "Український робітничий
люд за національну державу" — — — — — 0.40
- Я. Кутько — "Темна сторона місяця" — — — 0.40
- Портрет Симона Петлюри 6,5x9 — — — — — 0.25
- Замовлення просимо слати на адресу "Молодої
України", долучаючи 30 центів на пересилку.
Адміністрація

З ЛИСТІВ ЮРІЯ ЛИПИ...

(Закінчення)

А це головне. Бо те, що жінки
кохають і народжують, те і зветься
народ.

Скорочено за

"Розбудовою Держави" ч. 21.

НАДІСЛАНІ КНИЖКИ:

О. Тарнавський — "Мости" (по-
еми).

Ю. Буряківець — "Виноградник"
(поезії).

М. Понеділок — "Вітаміни" (гумо-
рески).

Ю. Клен — "Попіл імперій" (по-
ема).

Огляд цих книжок подамо в од-
ному з ближчих чисел "Молодої
України".

Правда жорстока, але її можна
любити. Вона визволяє того, хто її
полюбить.

Джордж Сантаяна, "Країна
Правди".

● **ЧИТАЙТЕ!**

● **ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!**

● **ПОШИРЮЙТЕ!**

"МОЛОДУ УКРАЇНУ!"

Читачі! Забезпечуйте себе і свої ро-
дини найвигіднішими асекураціями в

**УКРАЇНСЬКОМУ
РОБІТНИЧОМУ
СОЮЗІ**

Допомагаймо собі гуртом! Ваші
вкладки до УРСююзу — це Ваша най-
певніша ощадність, що приносить
Вам високу річну дивіденду.

Ще сьогодні зверніться за інформа-
ціями до редакції "Молодої України",
— або на адресу:

Ukrainian Workingmen's Ass'n
440 Wyoming Ave.

P.O. Box 350

Scranton 1, Pa., U.S.A.

Письменник повинен у своїй творчості знати тільки
ті правди серця, які для всього світу однакові й без-
яких навіть найменший твір буде відкинутий і забутий.
Це: любов, честь, милосердя, гордість і готовість до
— це: любов, честь, милосердя, гордість і готовість до
пожертви...

Якщо він цього не навчився, він писатиме завжди
так, наче б знаходився між людьми тільки для того,
щоб спостерігати їхню загибель. Але ж людина без-
смертна тому, що вона здібна до співчуття, жертви
й терпимости. Обов'язок письменника про це все пи-
сати.

Віліям Фолкнер.

**НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИСД-
НАЛИ ТАКІ ОСОБИ:**

Д. Завертайло (Чикаго) — — — 4
Є. Федоренко (Нью-Йорк) — — — 1
ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД

"МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" СКЛАПИ:

М. Чепурний (Дітройт) — — — \$1.00
В. Русанівська (Філадельфія) — — — \$2.00
А. Краснів (Бронкс) — — — \$1.00
М. Романченко (Чикаго) — — — \$1.00
Л. Худяк (Дітройт) — — — \$2.00
Н. Павлон (Дітройт) — — — \$2.00

Всім жертводавцям висловлюють
сердечну подяку Редакція та Адмі-
ністрація "Молодої України".

ПЛАСТОВА КРАМНИЦЯ

ПЛАЙ

344 Bathurst St., Toronto

Тел.: ЕМ. 8-5243

має на складі пластовий і
спортовий виряд, книжки, жур-
нали, часописи, шкільне і кан-
целярське приладдя, дитячі
іграшки та галянтерійні
вироби.